

72.186.165

**работніца
і сялянка**

3

1972

Еўдакія ЛОСЬ

Мой сад

Не папракайце, родныя, мяне,
што часта езджу я
ў рэспублікі Саюза.
І сэрца да таго заўжды хіне,
і патрабуе, як гавораць, муза...
Мне мала, што я ведаю сваю
старонку родную, прыгожую,
як песня...

Не куст адзін патрэбны салаўю,
а цэлы сад, непагасальна весні!
Я ў кожным садзе мару
пабываць,
да кожнае галінкі прыхінуцца...
Тады мне веселей сваё спяваць,
калі на спеў другія адгукнуцца!

Толькі таму...

Дружба вялікаю сэрца багата,
друг мой, за дружбу бакал
падымай!
Славіць душа украінскую хату,
славіць таджыкскі карнай...

Мне гладыёлусы ў Рызе дарылі,
ў Таліне стромым садзілі за
стол.

Моры і горы са мной гаварылі,
вабілі ўтулкам аазіс і мол...

Кожнай праявай любві
ганаруся,—
а сустракалі усюды з душой
толькі таму, што дачку
Беларусі
бачылі людзі ў сяброўцы
сваёй!..

Успамін аб лепельскай дарозе

Зімой сляпіла завіруха,
улетку ногі сек жарсцяк.
Ішлі імжой, ішлі, як суха,
калі пад'еўшы, калі так...
Ішлі натхнёныя дзяўчынкі
дарогай ранішняй зары.
Вятры трапалі іх хусцінкі,
туліў ад веі бор стары.
Яны вясёла гаманілі
на першых вёрстах дваццаці,
Хаця нічога не ўлучылі
і не спазналі у жыцці,
Апроч бяды, вайны гарачай,
што іх, бы кветкі, апякла.
Дарожанька, пасля бядачай,

у міры — першаю была.
Вяла да кніжчынага свята,
таму й сама была святой,—
хоць падбіваліся дзяўчаты
дзесь на вярсце саракавой...
Цяпер па ёй не ездзяць многа,
бо лічыцца, што лішні круг.
З Ушач да Лепеля дарога
даўно раўнейшая, мой друг.
Імчыш ты ў свет на шпаркіх
колах

асфальтаванаю шашой!
А я усё іду, наўкола,
са спадарожніцай-сястрой...

* * *

Чаго ні давялося перажыць,
а я прыходжу к вываду —
любіць...
Любіць зямлю, расу і белы
плуг,
любіць адной, любіць з табой
удвух.
Любіць бярозу родную, сасну
за тое, што тулілі ў вайну...
Любіць таму, што страчана
зашмат
румяных каласоў і цёплых хат;
што хлопцы ў курганах,
у небыцці,

якіх не цалавалі пры жыцці...
Любіць таму, што хлопчыкі
растуць,
якім любоў патрэбна
удыхнуць...
Я гавару — любіць, пяю —
кахаць,
каб днём апошнім не
пашкадаваць
самой любві, што дзеля трат
жыла,
а я яе чамусьці берагла...
Кахаць цябе істотаю жывой
за словы познія: «Цяпер я
твой...»

Вясновы верш

Я живу каля вакзала,
чую гоман электрычак.
Я расклад перапісала,
калі ў Гомель, калі ў Крычаў.
Калі ў Мёры поезд едзе,
калі ў Мозыр і Ашмяны...
Добра ведаю, што недзе
ўжо ачуньваюць паляны.
А густы туман марцовы
есць снягі, пупышкі туліць.
Край яловы, верасовы
хутка марац абяззюліць!

Афарбуе ў колер сіні,
у ліловы — паўз прасекі.
Ажывуць у багавінні
жабяняткі-недарэкі.
Скочыць заяц непужаны,
лось ад радасці затрубіць...
Лепель, Лёзна, Целяханы,—
хто найпершы прыгалубіць!
Ёсць адзін, спрадвеку слаўны,
горад ля Дзвіны плытовай!
На ягоным гербе даўнім —
серабрыстыя падковы!..

САЮЗ ШЧАСЛІВЫХ І РОЎНЫХ

Н. СНЯЖКОВА,
намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР

Усе народы нашай краіны будуць святкаваць сёлета знамянальную дату—50-годдзе вялікага Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Гэты нябачаны ў гісторыі брацкі саюз свабодных народаў з'явіўся магутнай крыніцай росквіту іх творчых сіл. У дружнай сям'і савецкіх народаў, заснаванай на маральна-палітычным адзінстве, супрацоўніцтве і ўзаемадапамозе, кожная рэспубліка дабілася выдатных поспехаў у гаспадарчым і культурным будаўніцтве.

Уступленне ў саюз раўнапраўных рэспублік адыграла рашаючую ролю і ў жыцці Беларускай ССР. Толькі ў дружнай савецкай сям'і беларускі народ здолеў ажыццявіць сваю спрадвечную мару—жыць свабодным на свабоднай зямлі. Гэты саюз падзесьцярыў яго сілы, бо з той пары на ўсіх гістарычных паваротах, і ў мірнай працы, і ў часіну ваенных выпрабаванняў, беларусы адчувалі моцную руку дапамогі народаў-братоў і ў першую чаргу—вялікага рускага народа.

Есць чым ганарыцца тройчы ардэнаноснай Беларусі: вялікія перамогі здабыла яна ва ўсіх сферах жыцця, на ўсіх участках камуністычнага будаўніцтва. І залог гэтых поспехаў—кіраўніцтва Камуністычнай партыі, перамога ленинскай нацыянальнай палітыкі, дружба і ўзаемадапамога паміж усімі савецкімі народамі.

За гады першых пяцігодак у Беларусі была створана прамысловасць, якой яна ў мінулым не мела ды і не магла мець. Вялікіх поспехаў дабіліся працаўнікі беларускай вёскі: умацавалася эканоміка калгасаў і саўгасаў, на палі прыйшлі сельскагаспадарчыя машыны, актыўна ажыццяўлялася меліярацыя зямель. Велізарную дапамогу ў гэтым аказалі працоўныя брацкіх рэспублік.

За тры гады Беларусь не толькі стварыла сваю буйную прамысловасць і высокамеханізаваную па тым часе сельскую гаспадарку, але і выхавала нацыянальныя кадры, дабілася вялікіх поспехаў у развіцці аховы здароўя і народнай адукацыі, навукі і культуры. За выдатныя поспехі ў сацыялістычным будаўніцтве БССР была ўзнагароджана ў 1935 годзе ордэнам Леніна.

Ці мог бы дабіцца беларускі народ вялікіх перамог у палітычным жыцці, у гаспадарчым і культурным будаўніцтве адзін, без брацкага супрацоўніцтва ў адзіным саюзе, без дзяржаўнага аб'яднання з іншымі народамі краіны, без моцнай інтэрнацыянальнай дружбы? Вядома, не. Іменна дружба і брацтва савецкіх народаў напалі сваімі жыватворнымі сокамі сталыя артыры беларускай прамысловасці, пераўтварылі сельскую гаспадарку, зрабілі здабыткам беларусаў дасягненні навукі і культуры ўсіх савецкіх рэспублік.

Дружба паміж беларускімі народамі і яго старэйшымі братамі—рускімі народамі і іншымі народамі краіны, дружба, якая склалася гістарычна,—з гонарам вытрымала суровую праверку ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Вечным сімвалам яе з'яўляецца бяспрыкладны подзвіг гераічнага гарнізона Брэсцкай крэпасці. Абаронцы яе—воіны розных нацыянальнасцей—змагаліся на беларускай зямлі з такой жа мужнасцю і ўпартасцю, з якой беларусы змагаліся на подступах да блакіраванага Ленінграда, абаранялі Адэсу, насмерць стаялі ля сцен Масквы і Сталінграда.

Той, каму давялося пабыць у нашай рэспубліцы пасля яе вызвалення, пэўна, на ўсё жыццё запомніў жудасны малюнак спусташэння, пакінуты ворагамі. Фашысты спалілі і разбурылі каля 200 гарадоў, раённых цэнтраў і рабочых пасёлкаў, 10 тысяч прамысловых прадпрыемстваў, тысячы сёл і вёсак, прычым, многія з іх разам з жыхарамі. За час акупацыі пасяўныя плошчы рэспублікі паменшыліся на 60 працэнтаў. Фашысты знішчылі або разграбілі больш палавіны нацыянальнага багацця рэспублікі. У барацьбе з ворагам загінуў кожны чацвёрты жыхар Беларусі, а ў адносінах да дарослага насельніцтва—кожны трэці.

Цяжка было паверыць у першыя пасляваенныя гады, што міне зусім кароткі час, і наша рэспубліка не толькі залечыць глыбокія раны, нанесеныя вайной, але і пойдзе далёка наперад у развіцці эканомікі і культуры. І гэта сапраўды немагчыма было б зрабіць без брацкай дапамогі ўсіх народаў нашай краіны. На захадзе яшчэ грэмелі баі, а ў вызваленую Беларусь ужо ішлі з розных канцоў краіны эшалоны з будаўнічымі матэрыяламі, абсталяваннем, тэхнікай, прадуктамі харчавання, абсталяваннем для бальніц, школ, дзіцячых дамоў. Толькі за два пасляваенныя гады Беларусь атрымала ў выглядзе дапамогі больш як 50 тысяч адзінак буйнога абсталявання (станкоў, турбін і г. д.), 10 тысяч аўтамашын, 15 тысяч розных сельскагаспадарчых машын. У гэты цяжкі для краіны час у рэспубліку было завезена 128 тысяч коней, каля 150 тысяч галоў буйной рагатай жывёлы, звыш 100 тысяч авечак і свіней.

Залячыўшы раны, што нанесла ёй фашысцкая навала, Беларусь за пасляваенныя гады зрабіла гіганцкі крок у эканамічным і культурным будаўніцтве. Цяпер у рэспубліцы за чатыры дні выпускаецца столькі прадукцыі, колькі ў дарэвалюцыйны час выходзіла за год; толькі адзін Заводскі раён Мінска дае яе ў пяць разоў больш, чым уся Беларусь у 1913 годзе. БССР вырабляе трактары, камбайны, аўтамабілі і электронна-вылічальныя машыны, радыёапаратуру і

нафтапрадукты, мінеральныя ўгнаенні, матацыклы, веласіпеды, гадзіннікі і многае іншае.

Слаўна папрацаваў беларускі народ у восьмай пяцігодцы. Заданні яе былі выкананы датэрмінова. За пяць гадоў выпушчана прадукцыі столькі, колькі за дзве папярэднія пяцігодкі. Беларусь стала краем перадавой сельскай гаспадаркі. Змагаючыся за інтэнсіфікацыю грамадскай вытворчасці, працаўнікі вёскі павялічылі ў восьмай пяцігодцы выпуск валавой прадукцыі ў параўнанні з папярэдняй пяцігодкай на 45 працэнтаў, павысілі прадукцыйнасць працы на 50 працэнтаў. Чысты даход калгасаў і прыбытак саўгасаў павялічыліся ў 5 разоў. Дзякуючы агульнаму павышэнню культуры земляробства значна ўзнялася ўраджайнасць. У першым годзе дзевятай пяцігодкі ў калгасах і саўгасах рэспублікі з кожнага гектара пасяўной плошчы сабрана ў сярэднім па 22 цэнтнеры збожжа. Значна ўзняўся матэрыяльны і культурны ўзровень жыцця сельскіх працаўнікоў, непазнавальна змянілася аблічча сёл і вёсак.

За гады Савецкай улады Беларусь, 82 працэнты насельніцтва якой да рэвалюцыі былі непісьменныя, прайшла вялікі шлях культурнага развіцця, шлях ад цемры да святла. Рэспубліка пакрыта густой сеткай навуковых і навучальных устаноў. У яе народнай гаспадарцы працуе каля 600 тысяч спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй—у тры разы больш, чым іх было ва ўсёй царскай Расіі. Вышэйшыя навучальныя ўстановы БССР рыхтуюць спецыялістаў па 165, а тэхнікумы—па 185 спецыяльнасцях. І ва

Пралетарыі ўсіх краін, аднаіцеся!

**работница
і сялянка**

№ 3 САКАВІК
1972

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАНИЯ СОРАК ВОСЬМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
І. М. Л. Д.

ўсім гэтым бачны плённыя вынікі брацкага супрацоўніцтва ўсіх нацый і нацыянальнасцей велізарнай Савецкай краіны.

Невычэрпная крыніца дружбы жыўці духоўныя сілы савецкіх людзей. Працоўныя Беларусі шырока карыстаюцца багаццямі культуры рускага, украінскага і іншых народаў нашай краіны. У той жа час творы Я. Купалы, Я. Коласа і іншых нашых пісьменнікаў, напеўныя беларускія мелодыі, мастацкую творчасць нашага таленавітага народа ведаюць і любяць ва ўсіх брацкіх рэспубліках.

Ва ўсіх справах і здзяйсненнях беларускага народа самы актыўны ўдзел прымаюць жанчыны. Мы з гордасцю можам сказаць, што ідэі У. І. Леніна аб шырокім уцягненні жанчын у сацыялістычнае будаўніцтва ўвасоблены ў жыццё. Да рэвалюцыі ў Беларусі 9 жанчын з кожных 10 не ўмелі ні чытаць, ні пісаць, цяпер жанчыны складаюць 60 працэнтаў усіх спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй, занятых у народнай гаспадарцы. Кожны трэці інжынер на вытворчасці — жанчына. Дамінуючае становішча ў ахове здароўя і адукацыі займаюць таксама жанчыны.

Тысячы беларускіх жанчын праславіліся самаадданай працай на фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах. На ўсю рэспубліку вядомы імёны Героя Сацыялістычнай Працы звяршчыцы Мінскага трактарнага завода Галіны Паўлаўны Мягковай, Героя Сацыялістычнай Працы даяркі Лідзіі Іванаўны Асіюк, якая надала ў першым годзе дзевятай пяцігодкі больш як па 7,5 тысячы літраў малака ад кожнай каровы, Героя Сацыялістычнай Працы механізатара калгаса «Савецкая Беларусь» Горацкага раёна Ганны Данілаўны Каліва, ініцыятара шырокага прыцягнення жанчын да авалодання спецыяльнасцю сельскага механізатара, і многіх іншых. Дочкі былых батракоў сталі вядомымі вучонымі, дзеячамі літаратуры і мастацтва, віднымі дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі. 73 жанчыны працуюць сакратарамі гаркомаў і райкомаў партыі, 44 — старшынямі і намесніцамі старшын райвыканкомаў. А маладая работніца завода імя Вавілава Рэгіна Якаўлеўна Унук выбрана намеснікам Старшыні Вярхоўнага Савета БССР.

Высокія рубяжы неабходна ўзяць працаўнікам Беларусі ў дзевятай пяцігодцы. Аб'ём прамысловай вытворчасці намечана павялічыць, з улікам абавязацельстваў, на 60 працэнтаў, прычым больш 80 працэнтаў прыросту прадукцыі заплававана атрымаць за лік павышэння прадукцыйнасці працы.

Калгасы і саўгасы павінны ўзняць ураджайнасць збожжа да 30 цэнтнераў з гектара, павялічыць на 40 працэнтаў вытворчасць льну, на кожныя 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў атрымаць па 500 цэнтнераў малака і 100 цэнтнераў мяса. За пяцігодку значна павысіцца матэрыяльны і культурны ўзровень працоўных, родная Беларусь дасягне новага нябачанага росквіту.

Няма сумнення ў тым, што ўсе нашы планы будуць паспяхова выкананы. Зарукай таму кіраўніцтва Камуністычнай партыі, непарушная дружба і ўзаемадапамога ўсіх брацкіх савецкіх народаў.

ЗНАЁМЦЕСЯ: ВАЛЯНЦІНА БУЛАВА

Пяцігодка I мы

У Міністэрстве лёгкай прамысловасці БССР і БРК прафсаюза. «Калегія Міністэрства лёгкай прамысловасці БССР і Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага камітэта прафсаюза рабочых тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці разгледзелі каштоўную ініцыятыву прадзільшчыцы Баранавіцкага баваўнянага камбіната імя Ленінскага камсамола Беларусі дэлегата XXIV з'езда КПСС В. П. Булавай аб разгортванні спарборніцтва за датэрміновае выкананне заданняў дзевятай пяцігодкі за кошт павелічэння зоны абслугоўвання і ўкаранення на рабочым месцы перадавой арганізацыі працы».

Міністэрства і БРК прафсаюза ўхвалілі ініцыятыву В. П. Булавай. Пастанавілі: абавязаць дырэктараў прадпрыемстваў і старшын камітэтаў прафсаюзаў «шырока абмеркаваць у калектывах гэтую ініцыятыву і правесці работу па распрацоўцы асабістых комплексных планаў па выкарыстанні рэзерваў павышэння эфектыўнасці вытворчасці на кожным рабочым месцы і разгарнуць спарборніцтва за датэрміновае выкананне заданняў дзевятай пяцігодкі...»

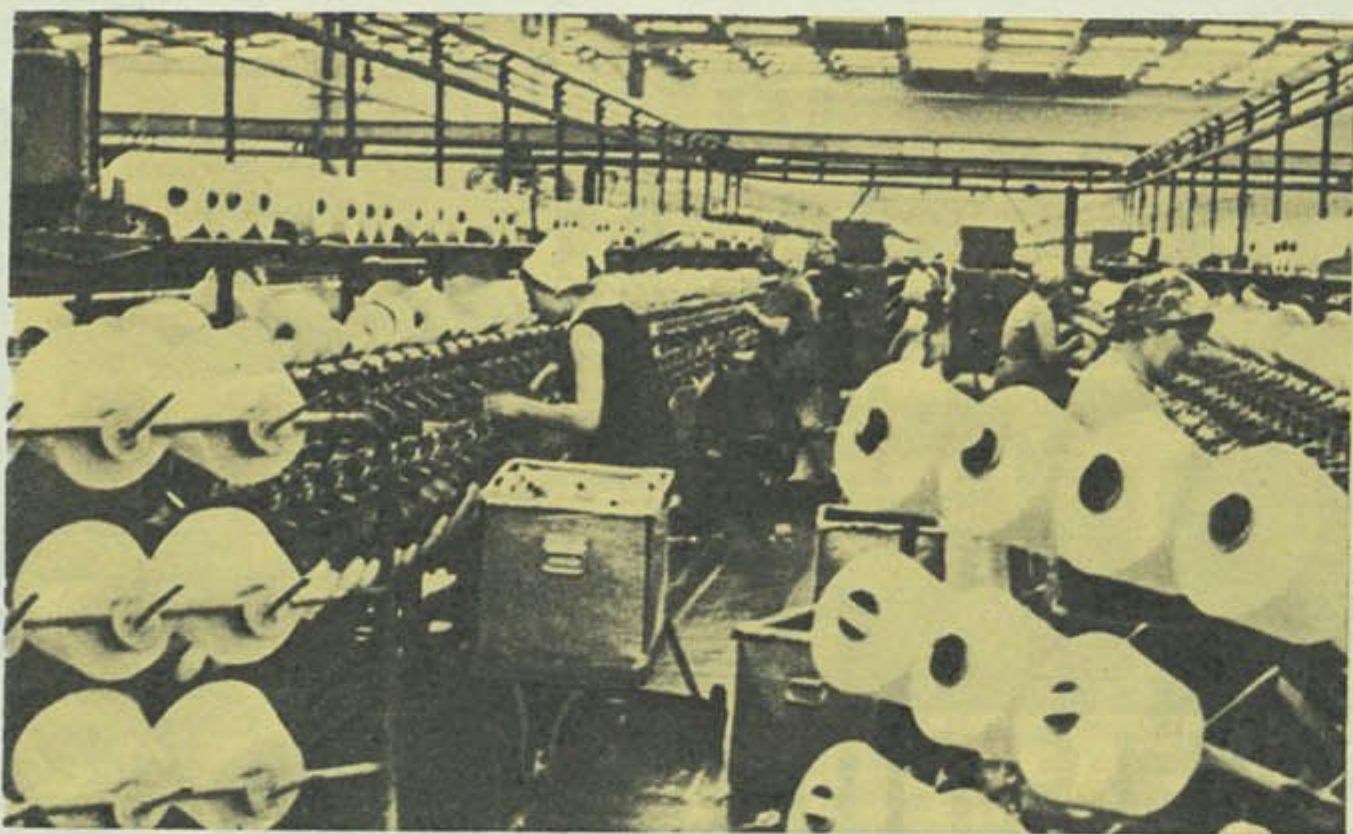
У той дзень, калі ў друку паявілася гэтае паведамленне, мы былі на Баранавіцкім баваўняным — на адным з самых сучасных прадпрыемстваў рэспублікі. Больш як 10 тысяч людзей працуе тут. А цэхі... Самае смелае ўяўленне наўрад ці намалюе вам такія вялізныя цэх — ні канца, ні краю. І да каго б ні звярнуўся тут, з кім бы ні загаварыў: ці ў дырэкцыі, ці ў парткоме, ці ў цэхах камбіната, першае імя, якое называюць, — Булава. Валянціна Булава. Валянціна Паўлаўна. Так бывае, калі да чалавека прыходзіць слава.

Было жаданне: пазнаёміцца з гэтым чалавекам, а пазнаёміўшыся — пераканацца, што слава тут дадзена не авансам, і чалавек яе заслужыў. І яшчэ: у кожнай новай справе хочацца бачыць цвярозую, рэальную аснову. Пачын Булавай? У чым яго сэнс? Што дасць ён прадпрыемству?

У фабкоме першай прадзільнай фабрыкі камбіната адбылося наша знаёмства. Невысокая русавалосая жанчына гадоў трыццаці. Як даведлася я потым, год нараджэння яе быў першым годам вайны... Родам з пасёлка Капцэвічы. Самая малодшая з вялікай сям'і — пяцёра іх засталася ў маці, бацька загінуў на фронце. Лёс, як бачыце, з першых дзён нараджэння не вельмі песціў гэтага чалавека.

— Вучыцца? Вядома, хацелася. Але мусіла пайсці працаваць. Буду давушвацца, вось збіраюся паступаць у тэхнікум, хаджу на падрыхтоўчыя курсы. Як думаеце, не позна?

Пройдзены ўжо не малы шлях. З першых дзён работы камбіната, з 1963 года, яна тут, на Баранавіцкім. Закончыла курсы прадзільшчыцы ў Іванаве, потым дапамагала ўстаўляць станкі, на якіх і па сённяшні дзень працуе. Гадуе дваіх маленькіх дзяцей, і маці жыве разам з ёю. Валянціна спакойная, не надта гаваркая, але і не маўклівая, па-добраму прыветная, шчырая.

У прадзільным цэху.

Фота Ул. Вяхоткі.

Матальшчыца Ганна Санюкевіч — пераможца ў спаборніцтве лепшых па прафесіі.

Не, не трэба быць празорліўцам, каб, заглянуўшы ў будучыню, сказаць: у чалавека такога лёсу і такога складу характару не закружыцца ад славы галава. Не будзе Валянціна Булава ганарыстай «зоркай», хоць імя яе ўжо ведаюць многія. Наша размова пачалася, зразумела, з той падзеі, якой і сёння яшчэ глыбока ўсхвалявана Валянціна.

— Гэта было так. Паверыце, у той дзень яшчэ нічога не ведала. Прышла, як заўсёды, на работу, да сваіх машын (на партыйнай канферэнцыі, дзе вырашалася гэтае пытанне, мне не давялося прысутнічаць), і падыходзяць да мяне людзі — то адзін, то другі, віншуюць. «З чым?» — пытаюся. «А ты не ведаеш? Цябе ж выбралі дэлегаткай на XXIV з'езд партыі!»

Як перадаць вам гэтае пачуццё?.. І радасць, і гордасць, і сумненне, чаму ж менавіта я? Чым я лепшая за іншых, за сваіх сябровак, напарніц? Працую, стараюся, але ж нічога асаблівага яшчэ не зрабіла. Я ведаю, такія пачуцці і думкі былі не толькі ў мяне адной. Многія іншыя дэлегаткі з'езда прызнаваліся, што і яны адчувалі гэта самае. Не скажу, як у іншых, але ў мяне з тых дзён жыло ў душы жаданне зрабіць што-небудзь добрае для свайго калектыву, для свайго камбіната. А ўдзел у рабоце з'езда яшчэ больш умацаваў гэтае пачуццё.

Хачу расказаць яшчэ вось што. Можна гэта і не мае непасрэднага дачынення да нашай размовы, а можа... На з'ездзе я перажыла незабыўнае пачуццё. Падаравалі нам, дэлегаткам, чырвоныя гваздзікі. Мы, нас была цэлая група, рашылі пакласці гэтыя кветкі на магілу Невядомага салдата. І там мне здалася, што я кладу кветкі на магілу свайго бацькі — не памятаю, ці гаварыла я вам, што мы доўга шукалі, дзе наш бацька пахаваны, але так і не знайшлі. А тут вось гэтае пачуццё. Я так горка плакала, не магла супакоіцца, мне ж не давялося ні разу ўбачыць свайго бацьку.

Вярнулася са з'езда...

— І зноў пайшлі ў вас звычайныя працоўныя дні?

— Не, не зусім звычайныя... Увесь час я жыла з гэтым адчуваннем: трэба зрабіць нешта большае, чым зроблена дасюль. І за тое, што мяне выбралі на з'езд, і... у памяць свайго бацькі. Аднойчы...

— Пэўна, «аднойчы» і нарадзіўся ваш пачын?

— Не. У наш час так не бывае. Пачын — справа сур'ёзная. Трэба было ўсё ўзважыць, праверыць, вылічыць, перш чым выходзіць з новай справай, як кажуць, на людзі. Проста аднойчы мы параіліся ў дырэкцыі, у парткоме, параіліся ў цэху з некаторымі прадзільшчыцамі, і я рашылася на такую спробу: перайсці працаваць на пяць машын замест чатырох. Абслугоўваць дзесяць старонак машынных замест васьмі. Да пачыну ў яго сённяшнім выглядзе было яшчэ далёка. Гэта была спроба — выйдзе ці не? І калі выйдзе... Але мы не спыняліся.

Сапраўды, на камбінате не спыняліся. Толькі праз некалькі месяцаў у шматтыражы «Тэкстыльшчык» у нумары за 15 кастрычніка пад рубрыкай «У парткоме і фабкоме» з'явілася паведамленне: «Аб пачыне В. П. Булавай». І ў гэтым жа нумары — сацыялістычныя абавязальствы і кароценькі комплексны план выкарыстання рэзерваў у дзевятай пяцігодцы. Асабісты

план прадзільшчыцы Валянціны Паўлаўны Булавай. Першыя радкі яго гучаць так: «Наладзіць пераход на абслугоўванне 10 старонак, забяспечыць рост прадукцыйнасці працы на 24,6 працэнта».

24,6... Лічба грунтоўная. Як дамагчыся такога росту? У плане было дэталёва распісана, секунда за секундай, скарачэнне часу на выкананне асноўных рабочых прыёмаў. Ліквідацыя абрыву ніткі. Ліквідацыя абрыву роўніцы. Змена катушак з роўніцай у рамцы машыны. І далей, і далей. Правільнае выкананне рабочых прыёмаў. Скарачэнне працягласці маршрутаў. Утрымліваць абсталяванне ў найлепшым выглядзе. Кожны пункт узважаны, выпрабаваны Булавай дакладна, з гадзіннікам і фотаапаратам, зафіксаваны інжынерамі.

— Падрыхтаваліся грунтоўна, ці не так, Валянціна Паўлаўна?

— З самага пачатку не ўсё ішло, як след, хоць мы і сапраўды стараліся ўзважыць, праверыць на справе кожную дэталю. На пяці станках працаваць нялёгка. Каб праца не стала занадта напружанай, цяжкай для работніцы, трэба вельмі строга захоўваць усе ўмовы, пры якіх пераход на абслугоўванне 10 старонак будзе рэальна магчымы. Нашы павышаныя планы, абавязальствы сёння разлічаны зусім не на звышнапружанне фізічных сіл чалавека.

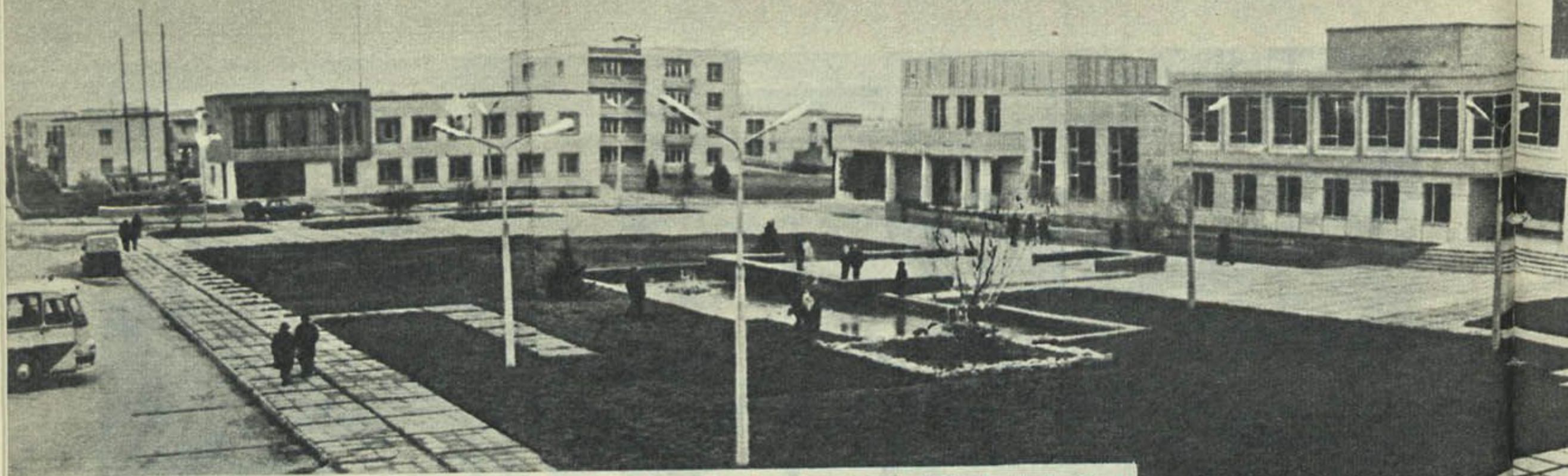
Людзі ахвотна падтрымаюць усё новае, цікавае — вось і гэты пачын падтрымалі ўжо сотні прадзільшчыц толькі на нашым камбінате. Але я хачу яшчэ раз падкрэсліць: трэба строга захоўваць усе тэхнічныя ўмовы, пры якіх можна зрабіць гэта без дадатковай затраты фізічнай энергіі. Вельмі важна, каб заўсёды кожная машына была ў парадку, каб роўніца паступала бездакорнай якасці, каб ачыстка машын адбывалася без перапынкаў... Каб на дапамогу прадзільшчыцы больш актыўна прыходзіла служба навуковай арганізацыі працы, бо, калі падумаць як след, многае ў нашым вытворчым працэсе можна яшчэ і яшчэ ўдасканаліць.

— Ваш заклік, Валянціна Паўлаўна: «Пяцігодку — за чатыры гады і тры месяцы!» падтрымалі многія. Некалькі дзён назад і ваш фабком, як нам вядома, падводзіў вынікі сацыялістычнага спаборніцтва. Дванаццаць чалавек толькі з першай прадзільнай фабрыкі прызнаны лепшымі ў сваёй прафесіі і занесены ў Кнігу гонару камбіната. Сярод іх Ніна Гняроўская, Ірына Коршун, Яўгенія Качкер, Ніна Аціховіч, Таіса Чарняўская і іншыя. Імёны пятнаццаці пераможцаў спаборніцтва занесены на Дошку гонару. Застаецца пажадаць вашаму пачыну шчаслівай дарогі!

Нашу з вамі гутарку, пэўна, будуць чытаць і многія жанчыны, якія працуюць на тэкстыльных прадпрыемствах рэспублікі. Да выхаду часопіса ў свет вашых паслядоўнікаў на кожным прадпрыемстве будзе значна больш. Што б вы хацелі сказаць ім праз «Работніцу і сялянку», асабліва сваім калегам-прадзільшчыцам?

— Давайце абменьвацца вопытам. Часцей сустракацца, перапісвацца, раіцца, дзяліцца думкамі.

Гутарку з В. БУЛАВАЙ запісала А. УЛАДЗІМІРАВА.

НОВЫЯ ВЕРЦЯЛІШКІ

Паварот з шасэ. Указальнік: «Калгас «Прагрэс», на бетонных каласах — ордэн Леніна. І тут жа за ім — вуліца Маладзёжная. Рад васьмікватэрных дамоў, абліцаваных пліткай. Цэнтральная плошча: злева — адміністрацыйны будынак, прама — палац, справа — гандлёвая «палата». Ад плошчы ўніз збягае вуліца Юбілейная. І што ні фасад — то характар...

Едуць сюды, у «Прагрэс», ледзь не з усяго Саюза. У кожнага прыезджага ў вачах пытанне: «Што гэта? Горад? Прыгарад?» Гаспадары з радасцю ўсё паказваюць і са спакойнай памяркоўнасцю даказваюць: вёска. Так, вёска. Але новая, сучасная, калгасная.

Радкі гісторыі. Скачок

...У Кацярыны Мікалаеўны Капцелавай сям'я — тры чалавекі: яна, муж ды сын. Сын у арміі служыць, муж — механізатар, сама — даярка. Жывуць у двухпакёвай кватэры: 33 квадратныя метры ды кухня — ледзь не палавіна кватэры. Газ, халодная і гарачая вада. Два разы на дзень машына пад'язджае па смецце. Кватэра добра абстаўлена. Тэлевізар «Электрон», сервант, тахта...

Гэта 1972 год. Але ж у памяці людзей і іншае.

Курныя аконцы,
Каб святла хоць трошкі...
Гэта нашы хаты,
Хаты нашай вёскі...

Так пісаў Янка Купала. А першы старшыня верцялішкаўскага калгаса, заснаванага неўзабаве пасля вызвалення заходніх беларусаў ад польскіх панюў і асаднікаў, Уладзімір Антонавіч Лапыш успамінае:

— Тое жыццё для нас як страшэнны сон. Беднякі марылі пра заможнасць, складалі казкі пра цудоўныя церамкі. Час абагнаў нашы мары на імклівым кані...

Вось дата: 1953 год — аб'яднанне пяці гаспадарак у адну сельгасарцель пад назвай «Прагрэс». Сюды ўвайшло пяць

калгасаў: адзінаццаць вёсак і каля 110 хутароў. 110!

Гаспадаркі мацнейшыя і слабейшыя склалі адну вялікую. І яшчэ нямоцную. Не хапала рабочых рук, тэхнікі, жылля, матэрыялаў, насення... Не ратавалі ні крэдыты, ні дырэктывы, ні парады. Цяжка было Фёдару Сянько, 23-гадоваму хлопцу, калі ў лютым 1959 года сход калгаса «Прагрэс» выбраў яго старшынёй праўлення...

Цікавы паварот. Яго лёгка прасачыць па гадавых справаздачах. У 1963 годзе грашовы прыбытак калгаса склаў 367 тысяч рублёў, у 1966 годзе — больш мільёна, а ў 1971 — тры з палавінай мільёны.

Калі раней старшыня тры чвэрці часу траціў на вырашэнне самых розных так званых «бягучых» пытанняў, то цяпер ён ад гэтага вызвалены. Ёсць час, каб займацца выхаваннем чалавека. Ёсць спецыялісты, створана эканамічная база.

«Прагрэс» — высокаарганізаваная гаспадарка. Яе цэхавая структура — цэх жывёлагадоўлі, цэх раслінаводства, будаўнічы цэх, цэх камунальнай гаспадаркі — сама патрабуе ад людзей вялікай адукаванасці, высокай кваліфікацыі.

Праца і час паднялі на шчыт герояў, рукі, розум і сэрца якіх прынеслі калгасу велізарную славу. Міру Пералайка, жывёлавода, ведае ўся вобласць. Галоўны эканаміст калгаса Раіса Сініцына — правая рука старшыні. Дыспетчар Зоя Талочка. А даяркі Іх імёны ўпрыгожылі не адну Дошку гонару, запісаны не ў адну Кнігу працоўных перамог. Вера Козел, Валянціна Адаменя, Лідзія Кірко...

Але штосьці, усё роўна, адрознівае Верцялішкі ад горада. Гэтае «штосьці» ў дробязях, якія бюджэт калгаса не ўлічвае, не трымае на ўвазе.

Прыватны прыклад. У сям'і Капцелавай у пачатку снежня закалолі двух кабачкаў. Адзін заважыў два цэнтнеры, другі («маленькі») — паўтара. Ёсць у іх яшчэ свае куры. Карову Кацярыны Мікалаеўне трымаць нязручна. Значна выгадней купляць калгаснае малако ў магазіне — 24 капейкі літр. Сямейны бюджэт моцны. Вернецца з арміі Валерый — вясельле згуляюць на славу.

Сённяшні дзень. Разбег

...Старшыня абдумваў план сацыяльнага развіцця калгаса. Трэба на некалькі гадоў наперад ведаць: якія спецыялісты патрабуюцца, колькі? Трэба дакладна ўявіць сабе, якімі стануць праз гэтыя некалькі гадоў калгаснікі, ці спатрэбяцца ім «сямейныя» кабачкі, якія праблемы трэба вырашаць сёння, заўтра і праз тры-чытыры гады.

З мінулага выпуску Верцялішкаўскай сярэдняй школы ў калгасе засталася адзінаццаць чалавек. Дзяўчат больш, чым хлопцаў. Вось табе і праблема. Куды іх накіраваць на працу? У школе яны ўжо набылі працоўныя навыкі, практыкаваліся на жывёлагадоўчых фермах і на механізатарскім стане. Фронт дзейнасці іх вызначан правільна. Але і там, і там рабочыя рукі пакуль не патрэбны. А ўчарашнія школьнікі гараць жаданнем застацца на роднай зямлі, прынесці карысць роднаму калгасу. Дзяўчат накіравалі вучыцца. У Верцялішках адкрыўся рэстаран — патрэбны афіцыянты, у цырульні таксама патрэбны свае майстры. Неабходны прадаўцы, выхавальніцы дзіцячага сада, повары... І гэта яшчэ не ўсё. Павелічэнне колькасці рабочых рук прымушае пашыраць сферы вытворчасці. Адкрылі «вінцэх»: сад у калгасе велізарны. Закладуць парнікі, аранжарэю...

Пакуль на праўленні абмяркоўваюць план сацыяльнага развіцця, нястрымная фантазія сённяшніх школьнікаў ляціць далёка наперад.

«Перад маімі вачыма сапраўдны горад, у якім усё зручна і добра. І людзі ў гэтым горадзе добрыя і шчаслівыя». Гэта радок са школьнага сачынення дзесяцікласніцы Олі Чаплук. Іра Генаш, Галя Павядайка, Вера Лаўнічак, Люда Жук, Ніна Ціцко... Усе дваццаць фантазіруюць... Іх мара — светлы горад. Іх жыццё — родны калгас. Ёсць месца для разбегу, для гэтай маладой энергіі.

Нам дапамагае дружба

За 1968 і 1969 гады верцялішкаўцы патрацілі 700 тысяч рублёў на будаўніцтва. Размах вялікі. І гаворыць ён, па-першае, пра магчымасці калгаса. Але разам з гэтым павысілася патрабавальнасць да работы праекціроўшчыкаў і будаўнікоў.

У выбары асноў прымалі ўдзел усе: і калгаснікі, і архітэктары, і будаўнікі, і забеспячэнцы... Рашаючае слова было за калгасніцамі. Іменна іх патрабаванні ўплывалі на рад сур'ёзных змен у праектах. Гэтыя дамы будавалі для іх.

План генеральнай забудовы Верцялішак складалі архітэктары інстытута «Белгіпрасельбуд» Г. Заборскі, В. Емяльянаў, Г. Бяганская. А пры ўвасабленні

планаў у жыццё быў уключаны ў круг галоўных будаўнікоў і старшыня калгаса Фёдар Пятровіч Сянько. Галоўны прынецп іх работы — дзелавая садружнасць. Яна дала выдатныя вынікі. А ўзнагародай агульным намаганням калгаса і архітэктараў была Дзяржаўная прэмія Саюза ССР.

Заўважана: чым лепшая гаспадарка, чым вышэйшы ўзровень творчага падыходу да справы, тым больш узнікае знешніх і ўнутраных сувязей. Для «Прагрэса» велізарную ролю адыгрываюць знешнія сувязі. Па кароткіх газетных інфармацыях і вялікіх артыкулах у сельскагаспадарчых выданнях старшыня лавіць навінкі.

Некалькі гадоў назад у адным з калгасаў у Літоўскай ССР упершыню быў апрабаваны агрэгат вітаміннай травяной мукі АВМ-04. Набылі два агрэгаты. Выгада вялікая. Тона гэтага каштоўнага прыкорму жывёлы каштуе 125 рублёў. Затраты даўно апраўдаліся. Купляюць муку не толькі калгасы рэспублікі, але і гаспадаркі Украіны, і Літвы, і Расійскай Федэрацыі. А вось іншы прыклад.

У калгасе «Украіна» Шаргародскага раёна Вінніцкай вобласці прагрэсаўцы перанялі новую сістэму фінансавых узаемаадносін паміж вытворчымі звеннямі. Атрымліваюць жывёлаводы ад паляводаў кармы — расплачваюцца чэкамі.

Праходзіць у Львове канферэнцыя сельскіх будаўнікоў. Адкрываецца ў Навасібірску семінар па навуковай арганізацыі працы... Калгас пасылае сваіх прадстаўнікоў. А раптам штосьці новае, цікавае ёсць і там? Тут увасабленне адной з граней новай пяцігодкі — тэхнічны прагрэс, сувязь з навукай становяцца жыццёвай нормай калектыву, яго кіраўнікоў.

Ул. БЛАХІН

Верцялішкі — Гродна — Мінск

Саюз непарушны рэспублік свабодных

ПРЫВІТАННЕ З БЕРАГОЎ ДАЎГАВЫ

Як намаляваць маю родную Латвію — роўную сярод роўных у краіне Саветаў? Няма ў нас ні высокіх гор, ні бурлівых рэк, ні стэпавых прастораў. Поўнач — невялікія пагоркі і лагчыны, бярозавыя гаі ды азёры. Нашы дзве вялікія ракі — Даўгава і Гаўя — для нас тое самае, што для рускага чалавека Волга, для ўкраінца Дняпро, для беларуса Нёман. Ды яшчэ мора, якое мы называем янтарным.

Я люблю сваю Латвію, свой гераічны народ, нашых мужных жанчын.

Чаму гераічны? Чаму мужны?

Ды таму, што праз увесь час, аж да ўсталявання Савецкай улады, латышы безупынна змагаліся за свабоду. І перамаглі. Кастрычніцкую рэвалюцыю працоўныя ўспрынялі як сваю. У 1919 годзе ў Латвіі была ўстаноўлена Савецкая ўлада. Аднак трымалася яна нядоўга. Пад націскам вялікіх сіл інтэрвентаў давялося Чырвонай Арміі адступаць. Да ўлады прыйшла буржуазія. У складзе Чырвонай Арміі ў Расію пайшлі і латышскія стралкі. Пра іхні ўдзел у грамадзянскай вайне, падаўленні кранштацкага мяцяжу, іх адданасць ідэям Кастрычніка вядома ўсім. У 1940 годзе быў скінуты буржуазны ўрад. Рабочыя і сяляне Латвіі аднавілі Савецкую ўладу.

І вось тут хочацца расказаць пра мужнасць нашых жанчын. Бо і ў першую рэвалюцыю 1905 года, і ў Кастрычніцкую, і на палях баёў грамадзянскай вайны, і ў падполлі — усе гэтыя гады поруч з мужамі, сынамі, братамі змагаліся жонкі, маці, сёстры.

Калі спытаць каго-небудзь з ветэранаў рэвалюцыі, як ён стаў на шлях барацьбы, найчасцей адказ будзе такі: «Прыкладам для мяне былі бацькі».

Ды гэта і не дзіўна. Усё жыццё рабочай сям'і і беднага сялянства было аднолькава цяжкае: беспрацоўе, бяспраўе, бесперспектыўнасць.

Буржуазія хвалілася сваёй дэмакратыяй. А ў сейме была толькі адна жанчына, ды і тая, звычайна, з заможных слаёў грамадства. Да кіраўніцтва дзяржавай жанчын не падпускалі і блізка. Большасць працоўных жанчын былі работніцамі на заводах і ў майстэрнях, наймаліся служанкамі. Іншыя працавалі ў канторах машыністкамі ці сакратаркамі. А якое было жыццё ў мнагадзетных маці — пра гэта можна мець уяўленне хоць бы з лістоў-просьбаў дзяцей да дзеда Мароза, што друкаваліся ў газетах: «Дзядуля Мароз, не абмінай наш дом. Мама (ці сястрычка, брацік і г. д.) хворае, у нас няма адзежы...».

Цяпер, калі згадаеш той час, нам, старэйшаму пакаленню, ён здаецца цяжкім сном, а маладыя таго не ўявляюць, бо наш сённяшні дзень нельга нават аддалена параўнаць з мінулым.

Асабліва яскрава бачны гэты кантраст на прыкладах жыцця нашых жанчын. Яны прымаюць актыўны ўдзел у кіраванні дзяржавай. 30 працэнтаў усіх дэпутатаў Вярхоўнага Савета Латвійскай ССР — жанчыны, а ў мясцовых Саветах іх яшчэ больш. Удзельніца Вялікай Айчыннай вайны Валянціна Піхеле займае пост міністра дзяржаўнага забеспячэння. Яе папярэдніцай на гэтай пасадзе шмат гадоў, аж да выхаду на пенсію, была колішняя падпольшчыца, адна з кіраўнікоў партызанскага руху ў час Вялікай Айчыннай вайны Ева Палдыня. Міністрам асветы ў нас Мірдза Карклія, а міністр харчовай прамысловасці — прадстаўніца малодшага пакалення Ірына Кузняцова. Шмат жанчын — выдатных арганізатараў, працуюць сакратаркамі райкомаў і гаркомаў партыі, дырэктаркамі заводаў, кіраўніцамі розных устаноў.

Паводле звестак апошняга перапісу насельніцтва, колькасць жанчын, якія маюць вышэйшую адукацыю, павялічылася ў параўнанні з 1933 го-

Рыга.

Фота А. Ільіна.

дам у 20 разоў. Цяпер у рэспубліцы 55 працэнтаў усіх навуковых работнікаў—жанчыны. Хочацца назваць некаторых з іх, чые імёны вядомы не толькі ў Савецкім Саюзе, а і далёка за яго межамі.

Лідзія Лепіня—доктар хімічных навук, прафесар, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, намеснік дырэктара па навуковай частцы Інстытута неарганічнай хіміі Акадэміі навук Латвійскай ССР.

Амалія Цэкулія—доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар, аўтар шматлікіх прац па механізацыі і электрыфікацыі сельскагаспадарчых работ.

Варвара Сяргеева—доктар хімічных навук, прафесар, намеснік дырэктара па навуковай частцы Інстытута лясной гаспадаркі і драўніны.

Эмілія Гудрэніеце—доктар хімічных навук, прафесар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, аўтар 150 навуковых работ па пытаннях арганічнай хіміі.

Рыта Кукайне—доктар медыцынскіх навук, прафесар, дырэктар Інстытута мікрабіялогіі, маці трох дзяцей. Велізарная заслуга гэтай жанчыны—удзел у распрацоўцы метадаў барацьбы супраць страшэннай хваробы—поліяміэліту. Бацькі Рыты—легендарныя адважныя байцы падпольнай Кампартыі Латвіі.

Гэта жанчыны-акадэмікі. А сярод кандыдатаў навук нашай рэспублікі—44 працэнты жанчын.

Па ўсім Савецкім Саюзе і за яго межамі вядомы імёны нашых дзеячаў мастацтва Ліліты Берзіня, Эльзы Радзіня, Лідзіі Фрэймане, Віі Артмане і іншых.

А перадавікоў прамысловасці, сельскай гаспадаркі, жанчын разумовай працы—і не злічыць.

Працаўніцы Латвіі прымаюць актыўны ўдзел у грамадскай працы. Жаночыя саветы турбуюцца пра дзіцячыя садзікі і яслі, пра добраўпарадкаванне будынкаў, майстэрняў, цэхаў, заводаў, ферм, ствараюць і ўкараняюць у жыццё новыя традыцыі побыту. Не могуць не радаваць цудоўныя вырабы прыкладнага мастацтва, створаныя ўмелымі рукамі народных майстрых.

Так, прыгожая, усебакова развітая, адукаваная наша латышская жанчына. Іншы змест набылі яе інтарэсы, захапленні, пашырыліся яе далеглыды. Для нас, прадстаўніц старэйшага пакалення, калісьці хоць якое падарожжа было нязбытным жаданнем. А цяпер моладзь раз'язджае па ўсім Савецкім Саюзе і за яго межамі. У турыскія паездкі, экскурсіі выпраўляюцца і людзі пажылога веку, у тым ліку—жанчыны. Жаданне пабачыць прасторы нашай Бацькаўшчыны, пазнаёміцца з людзьмі іншых рэспублік узбагачае нас. І ў Латвію прыязджаюць госці, мы з радасцю страчаем іх. Бо ўсведамляем і адчуваем: мы сапраўды адна сям'я з агульнымі інтарэсамі і марамі, з аднымі і тымі ж імкненнямі. І выхавала нас такія партыя Леніна.

Сільвія БАЛОДЭ,
галоўны рэдактар часопіса
«Жанчыны Савецкай Латвіі»

КАМУ ЛЯ МОРА ЖЫЦЦЬ?

Высока ў дзюнах, прыхіліўшыся канцом да сухога дрэва, стаіць лавачка. Калі сесці спіной да мора, то тут жа, ля ног, пачынаецца двор. Пад старой чаромхай гуляюць кацяняты, навокал утульнасць і спакой.

А калі сядзеш тварам да мора, то ў душы штосьці ўздрыгавае, быццам распраўляюцца скаваныя крылы. Што гэта? Думкі? Жаданні? Мары? Ці, можа, у душы трапечацца белая чайка—вечна неспакойная, як само мора?

Усё жыццё рыбакоў—у няспынным чаргаванні спакою і трывогі, у бясконцы ланцугу развітанняў і прыездаў, жыццё іх жонак—у бясконцы праводзінах і стрэчах.

Сустрэкаць і праводзіць судны—службовы абавязак Велты Гулбе. У рыбалавецкіх калгасах ёсць такая пасада—тэхнік па

Тэхнік па здабычы Велты Гулбе з рыбацкага калгаса «Селга» Тукумскага раёна.

Фота А. Ілына.

здабычы. Звычайна гэтую пасаду займаюць мужчыны. Ва ўсёй рэспубліцы толькі тры жанчыны працуюць тэхнікамі па здабычы. Адна з іх у рыбалавецкім калгасе «Селга» Тукумскага раёна.

Адзін з абавязкаў тэхніка па здабычы — сачыць за аснашчэннем суднаў рыбалоўнай снасцю і рыбалоўнай тэхнікай. Сеткі, тралы, кашальковыя нераты і шмат якія рэчы, мала каму вядомыя, запаўняюць дні Велты клопатамі і працай.

«Селга» мае тры флоты: малы лодачны флот для прыбярэжнага лову, судны, якія ловяць рыбу ў заліве і «тут жа» ў Балтыйскім моры, і рыбалоўнае судна, якое працуе на адлегласці пятнаццаці сутак ходу ад ціхага пасёлка Лапмежцыемс.

І Велта Гулбе ўсіх іх праводзіць і сустрэкае, ведае ўсе іхнія патрэбы і трылогі, спяшаецца дапамагчы, калі мора было бязлітаснае.

Провады і сустрэчы... Хіба для жанчыны з рыбацкага пасёлка гэта толькі службовы абавязак? Калі ўслухацца ў дзелавыя гутаркі аб планах улову, пра абавязковую для кожнага судна колькасць лоўных дзён, пра асартымент і стандарт, можна падумаць, што цяпер чалавека з морам звязваюць толькі эканамічныя адносіны. Усё заплававана, усё прадугледжана, усё грунтуецца на дакладных навуковых разліках. Але гляньце на жонку рыбакоў. Сэрцы іх трывожныя, яны мараць і чакаюць... Велта Гулбе — з рыбацкага племя, а для рыбака ўсё, хто ў моры, — свае.

Утульны дом пад трысняговым дахам, дзе жыве ўжо каторае пакаленне Гулбісаў, адгароджаны ад дарогі, ад «зямлі», высокай дзюнай і соснамі. Але нішто не засланяе гэты дом ад марскіх вятроў — ён стаіць, як карабель на якары, і дзеці ўжо ў калысцы адчуваюць, што тае бора на моры.

У маладосці Велта ўсё лета сама хадзіла з бацькам у мора. Зазнала цёмныя начныя гадзіны на моры, зведла, якія вострыя бываюць мокрыя вярхоўкі, якія цяжкія сеткі. Зазнала хваляванне, якое прыходзіць да чалавека, калі ён адзін на адзін з морам, раўнадушным да яго надзей і страху...

Малодшае пакаленне сям'і Велты Гулбе захавала вернасць мору — яе сын Ояр спецыяліст па рамонту суднаў.

Нельга параўноўваць дзедаву лодку з сучаснымі рыбалавецкімі суднамі, якія плаваюць у далёкіх морях. Але ўсім людзям патрэбна гняздо, і асабліва востра адчуваюць патрэбу ў ім рыбакі. Той, каго дома чакаюць, не будзе блукаць па свеце. Чакаюць заўсёды жанчыны. Моцныя, вынослівыя дынастыі рыбакоў — вось сведчанне любові і вернасці многіх пакаленняў жанчын.

Новыя судны, новыя рыбалоўныя снасці, новыя жыллыя дамы, магазіны, асабістыя аўтамашыны... Дастатак, багацце прыйшлі за гады Савецкай улады ў далёкі рыбацкі пасёлак. Тут любіць з дзяцінства дом, верныя дружбакі, і тая лавачка, што высока ў дзюнах. І паяўляецца пачуццё ўпэўненасці, якое не могуць знішчыць ні часовыя няўдачы, ні цяжкія дні.

Што гэта, шчасце? Хто ведае. У рыбацкім пасёлку няма такой моды — раскідацца прыгожымі словамі.

— Прывычка, — кажуць тут. — І ўначы не заснеш, калі не чуваць мора.

* *

Жанчыны «Селгі» не сядзяць па хатах. У мужчын — мора, а іхнія пазіцыі на беразе занялі жанчыны.

Садоўніцтва — у жаночых руках. Ганна Шмітмане вырошчвае ружы і здабыла летась калгасу больш як 45 тысяч рублёў прыбытку. Садоўніцтва «Селгі» ўзнагароджана бронзавым медалем на Усесаюзнай выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі. У цяпліцах калгаса поўна хрызантэм і цыкламенаў, а садоўнік Софія Мартукане будзе новыя планы і разлікі.

У майстэрні сетак жанчыны спрытна вырабляюць рыбалоўныя снасці. Валія Лусе і Мацільда Паэгле занялі першае месца на рэспубліканскай спартакіядзе рыбакоў у спаборніцтве па рамонту сетак.

Няма патрэбы ўгаварваць работніц вянглярні, каб папрацавалі вечар або выйшлі на працу ў суботу ці нядзелю. Жонкі рыбакоў ведаюць: калі салака ідзе, яе трэба браць. Тэхнолаг рыбавянглярні Аусма Кірштэйне можа цалкам даверыцца работніцам. Увечары кожная з іх паведамляе, колькі салакі яна нанізала, і ўлік гэты абсалютна дакладны.

Большасць жанчын «Селгі» магла б не працаваць дзеля заробку. Але ж тут калектыв, грамадскае жыццё! Праца дае жанчынам большую самастойнасць. Велта Гулбе, старшыня жансавета «Селгі», не раз думала над гэтымі пытаннямі.

Часам даводзіцца жанчынам «Селгі» выяжджаць з пасёлка, і тады ім бывае сумна. Бо яны вельмі любяць свой бераг, дзе жывуць і працуюць.

І Велта Гулбе турбуецца, каб не знікала ў людзей перакананасць у бясконцай прыгажосці сваіх родных месц. Каб маці перадавалі гэтую перакананасць сваім дзецям і каб бацькі рыбацкіх дынастый і ў наступных пакаленнях спявалі:

...Нам з морам не расстацца...

А. ВАГУЛЕ

Дружная сям'я Капыловых.

Фота В. Кашаваго і Е. Фадзеева.

МАЕ ДЗЕСЯЦЬ ДЗЯЦЕЙ

Калі задаюць пытанне, як здолела я займацца навуковай працай, абараніць кандыдацкую дысертацыю, маючы шасцёра дзяцей, а затым і доктарскую, калі іх было ўжо дзевяць, то мне звычайна цяжка адказаць на гэтае пытанне каротка.

Для таго, каб сам працэс выхавання ішоў нармальна, неабходна, каб і дзеці і бацькі былі здаровыя. У нашай сям'і існуе строгі рэжым дня для ўсіх. Мы з мужам не забываем, што дзеці ва ўсім пераймаюць нас, бацькоў, і хочучы быць падобнымі на нас, дарослых, таму стараемся захоўваць распарадак дня таксама.

Наша старэйшая дачка — ужо студэнтка трэцяга курса Рыжскага педагагічнага інстытута. Астатнія дзевяць — вучні 21-й Рыжскай сярэдняй школы. У першую змену, у 8-30, ідуць сем вучняў і двое — у другую змену, яна пачынаецца а палове трэцяй. Муж ідзе на работу к 8 гадзінам, я — к 8-30. Надзя і Віця — другі і трэці клас — застаюцца адны ў нашай трохпакёвай кватэры. Яны самі робяць урокі.

У нас няма празмернай апекі, але і няма поўнай «свабоды». Пачынаецца наша кіраўніцтва школьнымі заняткамі звычайна кожны верасень. У верасні я заўсёды ў адпачынку. За гэты месяц я стараюся давесці малым, што цяпер яны школьнікі першага або другога класа, гэта значыць, у іх цяпер ёсць свае абавязкі, яны павінны своечасова садзіцца за прыгатаванне хатніх заданняў — звычайна адразу ж пасля абёда. Дома дзеці абавязкова раскажваюць, што адбылося за дзень у іх у школе. Гэта стала прывычкай. Больш за ўсё я распытваю цяпер Валюню — першакласніцу. У яе няма яшчэ звычкі самой мне ўсё раскажваць. Надзя, Віця, Рыта і Саша — тыя ўжо адразу, калі я дома, гавораць, якія адзнакі яны атрымалі, паказваюць дзённік, сшыткі, раскажваюць, каго выставілі з класа, хто дрэнна адказаў. А сваёй першакласніцы я задаю наводзячы пытанні:

— Як у цябе справы, Валя?

Валя звычайна адказвае вельмі каротка:

— Добра.

Тады я пытаю:

— А хіба ў вас сёння Ніна Ніканораўна нікога не выклікала чытаць апавяданне пра дзяўчынку Машу?

Цяпер ужо Валя ўспамінае, што і яе спыталі, і суседа таксама...

Такая прывычка раскажваць мне пра школу, пра клас ствараецца на працягу першага года навучання. Для Валюні зараз у яе новым жыццё школьніцы ўсё незвычайнае, вельмі значнае, і ёй хочацца падзяліцца сваімі радасцямі або смуткам, але яна яшчэ не ўмее гэта каротка раскажаць, а старэйшыя Надзя і Віцем ужо могуць. Слухаць першакласнікаў неабходна, калі нават няма часу, бо якраз цяпер, з першага класа, зараджаецца вялікая дружба з бацькамі. З прычыны сваёй няўважлівасці, непавагі да клопатаў першакласніка мы вельмі часта трацім сувязі з дзецьмі.

Пасля летніх канікулаў старэйшыя і сярэднія школьнікі, асабліва сярэднія (6 і 8 класы), робяцца вельмі непаседлівыя. За лета яны адвыкаюць ад школьных заняткаў, і вучоба здаецца ім цяжкай і нуднай («Лепей рыбу вудзіць», — кажа ў такіх выпадках Саша).

АНДРЭЙКАВА ВЁСКА

«...Вёска Лаўстыкі. Засталіся цэлымі толькі два дамы. 503 жыхары былі загнаны ў калгасны хлеў і спалены. На месцы хлява—узгорак, на ўзгорку—крыж. На агарожы вакол узгорка надпіс: «Тут ляжаць 503 ахвяры германскага фашызму». Зямлэй зраўнялі фашысты вёскі Курын, Рудню, Вежын, Смугу. У Вежыне спалілі 350 чалавек, у Смуге—321. У Курыне ўцалела каля 30 чалавек, а ў Рудні—адзін інвалід Жынка, які абгарэў, але застаўся жывы, бо ляжаў пад трупамі аднавяскоўцаў...»

М. Сівалюбаў, ваенны карэспандэнт.
«Правда», 23.XI-1942 г.

Раней за ўсіх тэлевізар уключае Андрэйка.

— Мультфільм ідзе!—урачыста аб'яўляе ён і забіраецца на крэсла насупраць вялікага экрана. Побач сядзе Лёня, старэйшы брат. Праўда, яго больш цікавяць фільмы пра вайну, але мультыплікацыю ён таксама паглядзець ахвотнік. Вася, другі брат, абыякава праходзіць міма тэлевізара, зачыняецца ў сваім пакоі і займаецца. Вясной ён будзе здаваць экзамены на атэстат сталасці. А вось Андрэйка не можа чытаць нават казкі, калі ўключаны тэлевізар. Ён гатовы глядзець усе перадачы, усе фільмы запар, па ўсіх праграмах, і нават тыя, якія глядзіць Вася,—дарослыя фільмы. Але Андрэйку глядзець іх не дазваляюць—чакай, калі вырасцеш. А фільмаў жа гэтых тады не будзе!

Мама два разы на дзень ходзіць на ферму—раніцой і ўвечары, бо кароў дояць два разы. Мама рэдка глядзіць тэлевізар, рана кладзецца спаць. Устае яна таксама рана, раней за ўсіх, і ідзе на ферму. Калі на ферму яна не прыйдзе—хто ж у даярак прыме малако? І не будуць ведаць яны, хто колькі надаіў. Таму ўвечары, калі пачынаюцца да-

рослыя фільмы, мама кладзецца спаць і яго, Андрэйку, прымушае спаць ісці. Андрэйка пратэстуе.

Але чамусьці гэтым дарослым нічога нельга даказаць. «Ну, пачакайце, вырасту і аж да самай раніцы буду глядзець тэлеперадачы»,—думае Андрэйка, лежачы ў ложку і прыслухоўваючыся, як за сцяной, у тэлевізары, ідзе фільм пра В'етнам, там страляюць, гудуць самалёты.

...Уначы яму снілася вайна. Быццам і не сон гэта быў, а зусім так, як расказвала мама, як было на самой справе. Якраз так, як было...

Прыехалі ў іх вёску Лаўстыкі фашысты, каб забіць усіх людзей і спаліць усе дамы. Таму што людзі не хацелі слухацца фашысцкіх законаў, а жылі па сваіх законах, па савецкіх. Андрэйкава мама была тады такая, як Андрэйка цяпер, і звалі яе не Валянціна Лявонаўна, а проста Валя, і цётку Аню звалі тады не Ганна Лявонаўна, а Ганка, яна была трошачкі большая за маму. Тады яшчэ дзядзька Ваня, мамін старэйшы брат, у партызанах не загінуў. І бабуля Андрэйкава тады яшчэ не згарэла ад фашысцкай гранаты ў партызанскай зямлянцы. Тады ўсе былі жывыя, і ўсіх выратавала бабуля. Яна ўбачыла дым у суседняй вёсцы Курын і адразу здагадалася, што там робіцца, і падумала, што іхні дом таксама могуць спаліць фашысты, бо сын у яе—партызан. Яна думала не пра ўсю вёску—за што ж паліць усю вёску?!—а пра сваю сям'ю. Яна са сваімі дачкамі цераз балота ў лес уцякла. Потым ужо, з лесу, бачылі яны, як гараць іхнія Лаўстыкі, і чулі, як крычаць людзі. Мама казала, што ёй было так страшна тады, так страшна...

Потым, калі фашысты паехалі, яны прыйшлі на тое месца, дзе была вёска. Дамы згарэлі, толькі стаялі закураныя чорныя печы. У пустых комінах завываў вецер. І два хлявы без дахаў засталіся на самым краі вёскі. Свіран, у які фашысты сагналі людзей, увесь згарэў, а абгарэлых мёртвых людзей мама бачыла. І дзеці там былі зусім маленькія, і старыя бабулі, і дзядулі. Усе згарэлі.

У сне Андрэйка не баяўся. Ён ішоў у вёску, знаходзіў гэтых фашыстаў з іхнімі жалезнымі бляхамі на грудзях і расстрэльваў іх з гарматы і з ракеты. Помсціў за ўсіх: за спаленыя вёскі, за спаленых людзей, за дзядзьку Ваню і за бабулю, якіх Андрэйка ніколі не ўбачыў. І за свайго тату—Васіля Піліпавіча Каваленку, саўгаснага электрыка, ён таксама помсціў. Бо калі тата быў такі маленькі, як Андрэйка зараз, яго фашысты вывезлі ў Германію, загналі разам з сотнямі іншых дзяцей у лагер у Біліфельдзе, потым у Фалькенбург. У савецкіх дзяцей бралі кроў для параненых нямецкіх салдат. Забіралі крыві столькі, што дзеці паміралі. А тату пашанцавала. Да яго не дайшла чарга... Андрэйка разлічыўся і за Марфу Іванаўну Пальцаву (яна цяпер саўгасная пенсіянерка), якая з чатырма маленькімі дзецьмі ўцякла перад пажарам з Лаўстыкаў. Потым, праз два гады, у лесе яе злавілі фашысты і з дзецьмі пеша за дзесяткі кіламетраў пагналі ў канцлагер Азарычы. У Азарычах, у акопе, пахаваны чацвёра яе дзяцей.

За ўсіх, за ўсіх, за ўсіх помсціў уначы ў сне Андрэйка...

Раніцой ён моўчкі паснедаў і разам з Васем пайшоў у школу.

Ішлі яны вёскай, сваімі роднымі Лаў-

На працягу верасня я прывучаю сваіх вучняў да парадку: каб свае партфелі яны клалі на адно і тое ж месца, каб мелі свой асобны куток, паліцу, каб шуфляду пісьмовага стала трымалі ў чыстаце, каб кнігі былі пакладзены на адно і тое ж месца, а не параскіданы па розных кутках пакоя.

Пасля верасня дзеці ўжо ўцягваюцца ў школьную вучобу, і цяпер, пасля пастаяннага месячнага кантролю, штодзённага, штогадзіннага і нават штомінутнага, мне кожны дзень трэба не больш 15 мінут, каб правесці іх школьныя справы. У час штодзённага кантролю я не проста дабіваюся, каб урокі былі зроблены добра, а каб мае дзеці самі хацелі працаваць толькі добра. Мне хочацца, каб не толькі нам, бацькам, было не ўсё роўна, як Саша ці Косця выканалі заданне: брудна ці чыста, акуратна ці наспех, а каб і Саша і Косця самі былі зацікаўлены ў добрым выкананні хатніх заданняў.

Звычайна вельмі спяшаецца Саша. Ён піша няроўна, размашыста і з кляксамі, хоць ручка ў яго шарыкавая. Гэткая прывычка ў яго з першых класаў: цяп-ляп—і гатова. Цяпер ён у шостым класе і, здаецца, больш старанна выконвае свае работы. Ну, а наш Косця неахайна робіць чарцяжы. Ён лічыць, што будзе пагранічнікам і чарцяжы яму не спатрэбяцца.

Пасля таго, як я пагутарыла з настаўнікамі ў школе і Сашу з Косцем пры ўсім класе прабралі за нядбайнасць, дзеці сталі лепшымі. Ім цяпер таксама хочацца заслужыць пахвалу настаўніцы.

Мы з мужам займаемся галоўным чынам тым, што імкнемся выпрацаваць у дзяцей уменне і навыкі, якіх не хапае ім для паспяховай працы. Муж стараецца дапамагчы ў разборы чарцяжа, з якім сам Косця яшчэ не можа справіцца. Але ні ў якім разе не падмяняем нашых школьнікаў, не становімся паміж імі і іхнімі абавязкамі.

У нашай сям'і цяпер трое падлеткаў-хлопчыкаў. І мне здаецца, што трэба таксама прымушаць іх задумвацца над пытаннем: што б ты адчуваў, рабіў, думаў на месцы іншага чалавека? Асабліва, мне здаецца, карысна паставіць гэтае пытанне тады, калі яны знарок ці незнарок крыўдзяць адзін аднаго або іншых дзяцей. Аднойчы Вава падставіў Дзіму падножку. Той паваліўся і моцна ўдарыўся.

— Нічога, да вяселля заживе,—смяяўся задаволены сваім жартам Вава.

Бацька строга з ім пагаварыў. Вава спачатку апраўдваўся:

— Падумаеш, пажартаваў! Што я дрэннага зрабіў?

— А з табой калі-небудзь такое здаралася?—спытала я.

— Здаралася!—адказаў Вава ўзрадавана, расцаніўшы маё пытанне як маральную падтрымку.—Нават кроў з носа ішла і руку вывіхнуў. Ты ж памятаеш, як мяне дзеці прывялі.

— І балюча было?—дапытвалася я.

— Яшчэ як!

— А ты ўяві, як зараз Дзіму. Успомні, як у цябе рука балела, як доўга насіў павязку. Як ты думаеш, што зараз адчувае Дзіма?

Вава неспакойна пакруціўся на канале.

— Я, канечне, вінаваты...

Часам варта бывае паставіць падлетка ў такія ўмовы, у якіх бы ён сам апынуўся, калі б быў тым чалавекам, якога пакрыўдзіў.

Наташа, калі вучылася ў дзевятым класе, любіла часам пакліць з таварышамі. На заўвагі настаўнікаў яна адказвала:

— А я ж па-сяброўску, чаго яны крыўдзяцца?

Аднойчы, калі Вероня не здолела адказаць на пытанні віктарыны, Наташа хутка прыдумала:

— Ты пустая галава, у цябе розуму няма!

стыкамі. Вёска меншая, чым была да вайны. Са 113 дамоў з попелу ўзняло-ся 46.

Была раніца. У дамах, пабудаваных пасля вайны, яшчэ гарэла электрычнасць, вокны ярка палалі, а з комінаў над дахамі цягнуўся ў неба цёплы шэры дымок. Дарога супакоіла Андрэйку, і ён зноў стаў такі, як заўсёды.

Ён нагнуўся, зляпіў снежку, кінуў у дрэва. Снежка праляцела міма.

— Вась, а я паспею на ферму забегчы?

— Навошта табе?

— Проста так.

— Не, спазнішся ў школу.

Андрэйка ўздыхнуў. З жалем паглядзеў на доўгі цагляны кароўнік, дзе зараз мама прымае ў даярак малако. Добра на ферме: чыста, цёпла. Націснеш кнопку — поўныя кармушкі паплывуць да кароў, адкруціш кран у вялізнага бака — кармы паліваюцца бардой. Націснеш другую кнопку — транспарцёр павёз з кароўніка гной. Але самае цікавае — у тым пакоі, дзе працуе мама. Там стаяць велізарныя белыя бакі для малака, белы вялікі халадзільнік. І не такі, як у кватэрах, а іншы, спецыяльны. Па сценах трубы празрыстыя з кароўніка ідуць, па іх відаць, як малако бяжыць спачатку ў бакі, а потым, прайшоўшы цераз халадзільнік, у другі бак, ужо халоднае, льецца. Тады толькі пад'язджае, машына, і вязі гэтае малако на завод, каб у бутэлькі разліць і ў магазін адправіць.

А побач з кароўнікам — цялятнікі. Андрэйка ведае, якія там сімпатычныя цяляты. І наогул ён ведае ўсё, што робіцца ў Лаўстыках. Бо гэта яго вёска. Ён ведае нават, як нанова будавалася яна адразу пасля вайны. Праўда, Андрэйкі тады яшчэ на свеце зусім не было, а мама была яшчэ дзяўчынкай, але яна расказвала Андрэйку пра вёску, бо ён пра ўсё заўсёды пытае.

Мама казала яму, што калі прагналі фашыстаў, многія партызаны і сем'і пар-

тызанскія вярнуліся з лесу і на папалішчы выкапалі зямлянкі побач з абгарэлымі печамі. У зямлянках жылі, у печах варылі страву. На цёплую печ, якая стаяла сярод пусткі, дзеці лазілі грэцца.

У лесе стаяла тады вайсковая часць. І нашы савецкія салдаты прыходзілі да зямлянак, памагалі будаваць новыя дамы. Салдаты былі і рускія, і ўкраінцы, і ўзбекі, і грузіны, і азербайджанцы.

Цяпер Андрэйка ганарыцца, што яго Лаўстыкі будавала ўся краіна.

У кожным доме вёскі ёсць у яго сябры. Ведае ён, хто купіў машыну, а хто матацыкл, у каго з якім экранам тэлевізар, каму прывезлі новую газавую пліту.

І не толькі пра Лаўстыкі — пра раённы цэнтр Акцябрскі, былую Рудабелку, ён таксама ўжо ведае. Не толькі таму, што гэта зусім побач з іхняй вёскай.

— Вась, а Вась! Фільм здымаюць па кніжцы «Рудабельская рэспубліка» ці па якой іншай?

— Па гэтай самай, па якой жа яшчэ!

— Вась, а мы з настаўніцай хадзілі на экскурсію ў сельсавет. Ведаеш драўляны домік, што побач з канторай саўгаса? Там яшчэ мемарыяльная дошка вісіць. Дык нам настаўніца казала, што на гэтым доміку савецкі сцяг як павесілі на пяты дзень пасля пачатку рэвалюцыі Кастрычніцкай, так ніколі і не здымалі: і ўсю грамадзянскую вайну ён там лунуў, і ўсю Айчынную таксама. Але ж гэта не той самы-самы сцяг, што адразу вывесілі?

— Вядома, не той. Але ўвесь час наш, савецкі сцяг палае, разумееш?

— Разумею. Нам казалі яшчэ, што на асабістай карце Гітлера наш Акцябрскі раён, як і Масква, быў азначаны чорным крыжам. Гэта праўда, Вась?

— Калі кажуць, то, напэўна, праўда. Я тую карту не бачыў. А вось што Ціхану Бумажкову, камандзіру нашага першага партызанскага атрада «Чырвоны Кастрычнік», у жніўні 1941-га першаму з партызан краіны прысвоілі званне Героя Савецкага Саюза, — гэта праўда. Я ў му-

зеі народнай славы Указ Вярхоўнага Савета СССР бачыў.

— Я ведаю, яго імем новы кінатэатр назвалі...

...Кінатэатр імя Бумажкова, помнік Ціхану Бумажкову — даваеннаму сакратару Акцябрскага райкома партыі. Гэта ён сказаў у першыя дні вайны: «Гаспадары раёна мы, імі і застанемся». У раёне працавалі партыйныя і савецкія арганізацыі, школы, выходзіла газета. Памочнік Бумажкова, камісар атрада Іван Якаўлевіч Старжынскі быў з Лаўстыкаў. З Лаўстыкаў і Іосіф Жынка — першы камандзір партызанскага атрада, ён біў кайзераўскіх і белапольскіх інтэрвентаў яшчэ ў грамадзянскую...

Гісторыю ведалі. Ёю ганарыліся. І хіба маглі пакарыцца фашыстам дзеці і ўнукі тых, першых яшчэ камунараў, якія жылі ў Лаўстыках, у Курыне, у Рудні, у Вежыне, у Смугелі..

Двойчы палілі гэты край, двойчы сціралі з твару зямлі.

А ён жыў.

Ва ўнукаў камунараў выраслі свае ўнукі. Яны ведаюць гісторыю і ганарацца ёю. Яны будуць новыя вёскі і гарады, асушаюць спрадвечныя балоты і вырошчваюць на іх багатыя ўраджай. Яны будуць новае жыццё, за якое загінулі іхнія бацькі і дзяды і за якое ім ніколі не будзе сорамна перад сваімі дзецьмі і ўнукамі...

...Наперадзе паказалася школа. Яна ззяла, пералівалася агнямі і нагадвала цудоўны карабель, гатовы да вялікага плавання.

— Вась, а Вась! Давай сёння кветкі да помніка нашай вёсцы аднасьм, добра?

— Дзе ж мы возьмем кветкі зімою?

— Ну хоць галінак яловых у лесе нарэжам.

— Галінкі можна...

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Саўгас «Кастрычніцкі»,
Акцябрскі раён,
Гомельская вобласць.

Я папрасіла настаўніцу фізікі, дзе Наташа была слабейшая, чым у літаратуры, задаць ёй пытанне з шостага класа, але такое, каб яна не змагла адказаць. Дзеці потым смяяліся з «дражнілікі».

Мы з мужам перакананы, што асабісты ўдзел падлетка ў працы на агульную карысць вельмі неабходны. Няхай падлетак сутыкаецца з цяжкасцямі і клопатамі, няхай ён вучыцца разумець думкі, перажыванні, пачуцці людзей працы. Гэта і ёсць «школа жыцця». Таму ў нас і працуюць усе.

Вельмі часта Вероня не шанавала маёй працы, працы маці, працы хатняй гаспадыні. Прыходзячы дадому пасля работы, я нярэдка чула заўвагі Веранікі, што сукенка, або яе белая блузка, або спадніца дрэнна выпрасаваны, што абед нясмачны. У яе пакоі, дзе спалі яшчэ чатыры дзяўчынкі, заўсёды быў беспарадак, бо ляжалі яе халат, туфлі або тапачкі, якія малодшыя не хацелі прыбіраць. На мае заўвагі яна раздражнена адказвала:

— Падумаеш, дробязі якія! Лягчэй прыбраць у кватэры і зварыць абед, чым бясконца рабіць чалавеку заўвагі. У цябе вечна ўсё не так...

Тады я перастала мыць і прасавать рэчы Веранікі і частку работы па гаспадарцы даручыла ёй. Цяпер яна сама мые, прасуе і нават перашывае. Ужо не бурчыць на мае заўвагі, зрабілася больш паваротлівай і чулай.

Мне здаецца: чым больш кожны з нашых дзяцей будзе працаваць, тым будзе лепш для нас, бацькоў, і для іх саміх. Трэба, каб дзеці ведалі жыццё не па кнігах, а непасрэдна самі прымалі пасільны ўдзел у працы, а гэта значыць і ў жыцці.

М. КАПЫЛОВА

г. Рыга,
Латвійская ССР

Латвія. Мемарыяльны ансамбль Саласпілс.

Фота Ул. Вяхоткі.

Ольга Лаурысцін

да. Гэта было не першае такое забойства і не апошняе.

Кожны год паліцыя граміла рабочыя арганізацыі, арыштоўвала актыўных членаў прафсаюза, закрывала газеты, забівала найлепшых таварышаў... На працягу 20 гадоў у Эстоніі адбылося больш за 600 палітычных судовых працэсаў. Усе гэтыя гады працягвалася асуднае становішча — то ва ўсёй рэспубліцы, то часткова, ахопліваючы заўжды буйнейшыя гарады і прамысловыя раёны.

Паводле Асноўнага закона члены Дзяржаўнага сходу (парламента) павінны былі мець права недатыкальнасці асобы. Але ў дачыненні да прадстаўнікоў працоўных гэты артыкул не дзейнічаў. Калі ў студзені 1924 года былі праведзены чарговыя арышты кіраўнікоў прафсаюзаў па ўсёй краіне, сярод

ўрад... Мы ішлі па талінскіх вуліцах, па Нарвскім шасэ ў парк Кадрыорг, да самога палаца прэзідэнта. Дэлегаты былі пасланы ў палац, каб сказаць пра нашы патрабаванні. Калі прэзідэнт выйшаў на балкон і спрабаваў выступіць з «міратворчай» прамовай, магутная дэманстрацыя загула: «Годзе! Чулі прыгожыя словы! Далоў!»

Магутнае выступленне народа 21 чэрвеня 1940 года змяло ўрад фашысцкай зграі. Вечарам таго ж дня быў створан рэвалюцыйны народны ўрад. Было аб'яўлена аб выбарах новага Дзяржаўнага сходу. Выбары адбыліся праз месяц, 15 ліпеня 1940 года. Новы Дзяржаўны сход аб'явіў Эстонію Савецкай рэспублікай і звярнуўся з просьбай — прыняць яе ў састаў Савецкага Саюза як суверэнную саюзную рэспубліку.

42% аграномаў і тэхнікаў — жанчыны.

У буржуазнай Эстоніі за 20 год універсітэт скончылі ўсяго 4000 чалавек. Цяпер кожны год вышэйшую школу канчаюць каля 2000 чалавек, і кожнаму хапае працы па спецыяльнасці.

Раней у нас пасля сканчэння пачатковай школы пераважная колькасць дзяцей вымушана была ісці на працу, і толькі вельмі нямногія маглі вучыцца ў сярэдняй школе. Цяпер наадварот. Як і ва ўсёй краіне, сярэдняя адукацыя стала законам. У нашых ВНУ навучаецца больш як 22 тысячы студэнтаў, г. зн. у 5 разоў больш, чым у буржуазнай Эстоніі. Па колькасці студэнтаў мы даўно абганілі такія дзяржавы, як Швецыя, Заходняя Германія, ЗША.

Разам з тым, рэзка ўзраслі агульны культурны ўзровень народа, яго духоўныя і матэрыяльныя запатрабаванні. Тэатры і канцэртныя залы ў нас заўсёды перапоўненыя. Сельскае насельніцтва на аўтобусах прыязджае ў горад у тэатр.

СТАРОНКІ БАРАЦЬБЫ І ПЕРАМОГ

Цяжкі 1918 год. Працоўным Эстоніі не ўдалося адстаяць заваёвы Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Эстонская буржуазія з дапамогай імперыялістаў Захаду здолела часова адарваць Эстонію ў палітычных і эканамічных адносінах ад іншых савецкіх рэспублік. На нашу зямлю ўварваліся войскі кайзераўскай Германіі. Пасля іх адыходу ўладу захапіла эстонская буржуазія, скарыстаўшы супраць працоўнага народа сілу нямецкай зброі, замежных наёмнікаў і падтрымку англійскіх ваенных караблёў, што стаялі на Талінскім рэйдзе.

Пачалася 20-гадовая барацьба эстонскага працоўнага народа за сваю свабоду, за аднаўленне Савецкай улады. Гэтая барацьба каштавала многіх ахвяр, бо эстонская буржуазія была жорсткая і бязлітасная. Хоць Эстонія лічылася дэмакратычнай рэспублікай, гэтая дэмакратыя была толькі дымавой завесай, пад выглядом дэмакратыі былі прыняты жорсткія законы супраць людзей працы.

Восенню 1919 года, калі буржуазнай рэспубліцы споўніўся год, сабраўся I з'езд эстонскіх прафсаюзаў і патрабаваў, каб Эстонія спыніла ўдзел у інтэрвенцыі супраць Савецкай Расіі і заключыла мір з Расіяй. Дом, у якім адбываўся з'езд, быў акружаны войскамі і паліцыяй, 102 дэлегаты былі арыштаваны і 26 з іх расстраляны без су-

арыштаваных былі і пяць членаў Дзяржаўнага сходу. Чатыры з іх былі асуджаны на пажыццёвую катаргу, пяты — кіраўнік групы камуністаў Дзяржаўнага сходу Яан Томп быў прыгавораны да пакарання смерцю і расстраляны.

...Мне было 20 гадоў, калі буржуазны суд прыгаварыў мяне да пажыццёвай катаргі. Згодна з параграфам 102, за спробу звяржэння ўлады... Я пайшла ў партыю следом за сваім бацькам, настаўнікам. Яшчэ ў школе дочки багачаў звалі мяне камуністкай... Працавала сярод студэнцкай моладзі Тарту, у прафсаюзах, сярод жанчын. Была абрана членам талінскай гарадской думы і з'яўлялася, безумоўна, членам падпольнай Кампартыі Эстоніі... У турме адбыла 15 гадоў, ведаю тую «дэмакратыю» добра...

Барацьба працоўных з эстонскай буржуазіяй працягвалася доўгія гады. У 1940 годзе складалася крытычнае для буржуазіі і выгаднае для працоўнага народа становішча. Большасць прафсаюзаў і ўсяго пралетарыяту вясной 1940 года была гатова ў любы момант рашуча выступіць. Гэта адбылося 21 чэрвеня. Па закліку падпольнай Камуністычнай партыі рабочыя ў Таліне і іншых гарадах спынілі працу на фабрыках і заводах, выйшлі на вуліцы для дэманстрацыі пратэсту. Дэманстранты неслі лозунгі з патрабаваннем скінуць фашысцкі

Камісія, выбраная Дзяржаўным сходам, паехала ў Маскву, каб перадаць нашу просьбу.

Просьба была задаволеная. Я, можа быць, расказваю суха, але для мяне ва ўсім гэтым, як і для ўсіх нас, эстонцаў і эстонак, — вялікая праўда барацьбы і праўда нашай перамогі...

Так змагаўся эстонскі пралетарыят і заваяваў сабе права на сацыялістычнае пераўтварэнне жыцця.

З таго часу мінуў 31 год. І жыццё ў нас змянілася, і людзі. У буржуазнай Эстоніі заўжды было беспрацоўе. Дзесяткі тысяч людзей жылі без пэўных сродкаў. Тыя, хто меў працу сёння, не ведаў, ці будзе мець яе заўтра. Вельмі многа было беспрацоўных сярод інтэлігенцыі. Гаварылі нават аб «перавытворчасці» яе.

А ўзяць становішча жанчын! Для іх, як правіла, пасады, што лепш аплачваліся, былі недаступныя. У нас не было ніводнай жанчыны інжынера ці агранома. Суддзёй быць жанчыне забаранялася. Настаўніцы не давалі працы ў школе, калі муж яе быў настаўнік, і г. д.

Роўную плату за роўную з мужчынам працу жанчына нідзе не атрымлівала. Мы ганярымся і радуемся, што такая карціна канула ў нябыт.

Зараз пра беспрацоўе нашы людзі і ў бліжэйшым сні не сныць. Працы хапае і рабочым, і сялянам, і інтэлігенцыі. На вёсцы многа спецыялістаў-жанчын.

За пасляваенныя гады ў нас пабудавана многа школ, клубаў, тэатраў, бальніц, жылых дамоў — я ўжо не кажу пра заводы і фабрыкі. У Таліне і іншых гарадах пабудаваны буйныя жылыя раёны. Нібы вяноком, нашы гарады акружаны раёнамі індывідуальных забудов, якія патанаюць у садах...

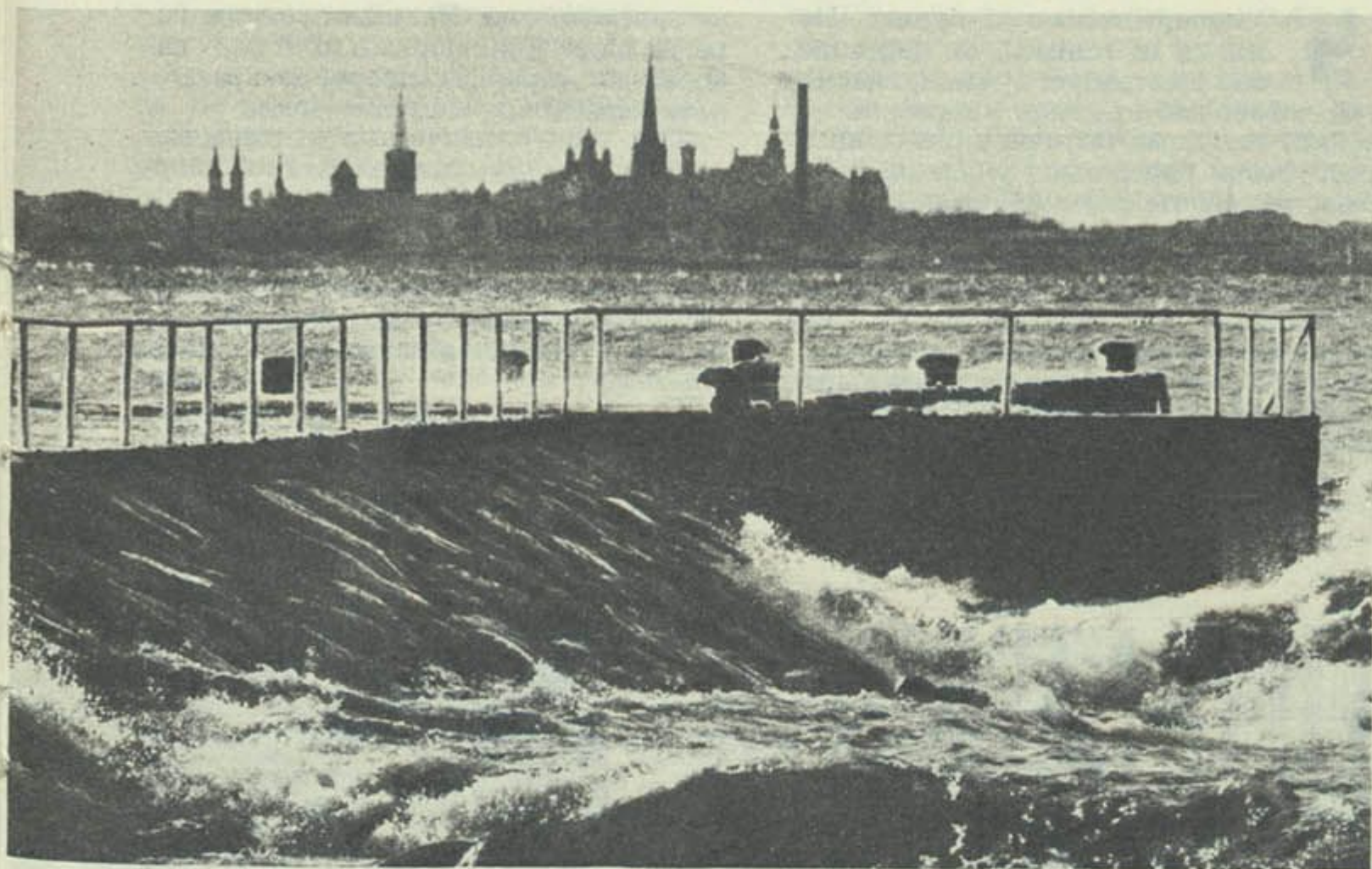
Цяпер скажу самае галоўнае: без дапамогі ўсіх савецкіх народаў нешматлікі эстонскі народ не здолеў бы так хутка залячыць раны, нанесеныя вайной, узняць сваю эканоміку. Мы ўдзячныя ўсім нашым братам і сябрам. Беларусам таксама. Нямала беларусаў працуе на нашых будоўлях, у прамысловасці Эстоніі. Гэта сумленныя людзі і сумленныя працаўнікі...

Ідзі Леніна, ідзі сацыялізму і інтэрнацыяналізму квітнеюць на савецкай зямлі. Наш Саюз — прыклад для працоўных мас усяго свету. Будзем мацаваць наш вялікі Саюз!

Праз два гады мне будзе 70... Выраслі, набылі выдатную адукацыю мае дзеці. Я працавала на савецкай і партыйнай рабоце — была міністрам, старшынёй Таварыства дружбы з замежнымі краінамі (і цяпер маю абавязкі ў Таварыстве дружбы, Камітэце абароны міру). Радаснымі, прывычнымі клопатамі запоўнены мае дні. Я шчаслівая, што бачу плён барацьбы, якой прысвяціла жыццё.

Ольга ЛАУРЫСЦІН

г. Талін

Талінскія сілуэты.

Фота Г. Германа.

У 1953 годзе ў саўгас «Вазула» прыбыў новы дырэктар. Камуніст. Зваць—Розіне Картау. Цешыцца тут не было чым, гаспадарка ў заняпадзе. Але ж зямля для яе—гэта было ўсё. Апрацоўваць зямлю, вырошчваць на ёй збожжа, здымаць добрыя ўраджаі—ні пра якую іншую работу яна і не марыла. Трэба было пачынаць.

А з чаго?

З людзей. Гэта яна ведала цвёрда. Без клапатлівай рукі і любаснай душы чалавека зямля жыць не можа. Прыехала сюды з намерам паставіць гаспадарку на ногі. Гэта значыць, каб людзі лепей жылі.

Раней тут пра гэта не надта думалі. Будынкі старыя. На сад шкада было глянуць. Заробак нізкі. Горад недалёка, таму ўсялякага народу набралася ў «Вазуле».

Хацелася захапіць людзей. Захапіць працай.

Чалавек заўсёды на пахвалу адгукнецца. Яму прыемна, калі ягоную працу заўважаюць, шануюць і правільна ўлічваюць. Вось на гэтую кнопку дырэктар і націснула. На сценах у канторы з'явіліся табліцы, зводкі. Кожны мог сам пабачыць, колькі зарабіў. У дбайнага працаўніка дзённы заробак даходзіў да дванаццаці рублёў. Завохакалі: «Так многа!» Пачалі думаць. Захацелася і самім. Узнікла спаборніцтва. «Ды што ён, лепшы, ці што, хіба я так не магу!» А гэта як-

раз і трэба было. Праца, агульныя інтарэсы звязваюць, фарміруюць калектыв.

І асабісты прыклад для пачатку патрэбны. Дырэктар сама паспявала ўсюды: кіраваць, раіць, рабіць.

У пяць гадоў яе выправілі ў поле. У дзесяць маці сцэбанула яе лейцамі за тое, што за плуг без дазволу стала. Поле не церпіць слабасці, рука арата павінна быць моцная,—так растлумачылі ёй. Аднак папрацаваць на сваім полі не давялося—прадалі ўчастак за даўгі. І жывёлу забралі. Было гэта ў 1924 годзе, у буржуазнай Эстоніі.

Неўзабаве зямля і будынкі ўслед пайшлі. Не было больш роднага дома. І яны з'ехалі адсюль, каб нічога не бачыць.

А ёй хацелася працаваць на зямлі. Зямля прыцягвала яе такая, якая была: найчасцей суровая і бязлітасная да чалавека.

У 1934 годзе Розіне скончыла сельскагаспадарчую школу і атрымала званне агранома. Як проста гэта гучыць. А на самой справе, каб дабіцца гэтага, ёй шмат давялося змагацца. Калі сяброўкі ехалі на лета дадому, яна заставалася пры школе працаваць. Працавала і ўзімку, яшчэ і бацькам дапамагала.

Месца, якое спадзявалася атрымаць пасля заканчэння, не атрымала. Пачала вучыцца садоўніцтву, тайком наведвала заняткі ў садоўніцкай школе. Добра, што настаўнікі не праганялі і нават дапусцілі да экзаменаў.

На гэты раз пашанцавала з работай. Розіне назначылі інструктарам па вучэбна-даследных садах школ Ляэ-немааскага павета. Пад апекай Розіне Картау было больш як трыццаць школ, параскіданых у розных месцах. Як ты ў кожную патрапіш? Пеша нікуды не паспееш. Аўтобусаў мала, і толькі па галоўных магістралях. Адна магчымасць—веласіпед. Нарэшце ажыццявіцца дзіцячая мара: свой веласіпед! Купляць давялося самы танны. Добра, што яны тады ўжо былі ўдваіх. Муж працаваў у Вахі ветфельчарам, ён дабавіў да яе мізэрнага заробку.

Больш года веласіпед не вытрымліваў, але сваю справу рабіў. Працавала на гэтым месцы тры гады, потым пасаду ліквідавалі. Пэўна, каб пазбавіцца ад Розіне. Заўважылі, што інструктар Картау сімпатызуе савецкаму ладу.

Розіне Картау стала рознарабочай на даследнай станцыі Тоома, дзе служыў муж.

Была ў Розіне Картау ў дзяцінстве яшчэ адна мара, апрача веласіпеда. Гэта цяжка было растлумачыць, але мара складалася з наступнага: конь у яе распараджэнні. Яна вельмі зайздросціла кіраўніку, што на кані скакаў па палях. Вось каб ёй самой гэтак!

Гісторыя ўсё паставіла, куды трэба. Савецкая Эстонія дала проста чалавеку і месца ў працоўным страі, і становішча ў грамадстве.

У 1941 годзе Розіне Картау стала кіраўніком аддзялення ў саўгасе «Кулаару», куды яе мужа назначылі галоўным дырэктарам.

Гэта быў нялёгкі час. Яшчэ не здаў пазіцыі кулаарускі памешчык. Ён зайздросна цікаваў за ўсім. І з ад'ездам не спяшаўся. Баранеса не раз запрашала Розіне ў свой салон, у сваіх мэтах імкнулася павучыць яе, як кіраваць гаспадаркай.

Выязджаючы з маёнтка, пані наказвала, што і як рабіць. У тым ліку і Розіне.

— Прывядзіце мызу ў парадак. Я вярнуся. Вы досыць разважная, вы будзеце ў мяне добрым кіраўніком.

— Бач ты, на што б'е!—зразумела Розіне і паскакала на сваім кані.

У Розіне ўжо даўно былі свой свет, свая мэта.

...Дырэктар была цвёрда ўпэўнена, што ўсяму можна навучыць—добра-сумленнасці, дбайным адносінам да працы. Трэба толькі яшчэ больш працаваць, за ўсім самой сачыць, дапамагаць людзям.

Разбівалі яблыневы сад. Зямля падрыхтавана, саджанцы прывезены, людзі працуюць. Калі дырэктар прыбыла на месца, усе дрэвы былі пасаджаны. «Ну, пачатак ёсць. Праз некалькі гадоў будзем вывозіць адсюль духмя-

ЯЕ ЗЯМЛЯ

На свяце песні. Народныя таленты...

ныя яблыкі ва ўсе канцы рэспублікі!» Але прыгледзелася—і ўбачыла, што ўсё зроблена абы-як: рады крывыя, ямы засыпаны нядбайна. Ціха, але рашуча сказала дырэктар:

— Сад трэба перасадзіць.

— Як перасадзіць? Гэта ж трыццаць гектараў!—здзівіўся аграном.— Я згодзен, работа зроблена нехайна, але ж можна так-сяк паправіць.

Дырэктар не здавалася.

— Улічыце: нічога нельга рабіць абы-як, усё павінна быць зроблена добра. Толькі тады можна дабіцца поспеху.

І сад перасадзілі. Да апошняга дрэўца.

У мінулым годзе з гектара саўгаснага саду атрымалі больш як 130 цэнтнераў яблыкаў, звыш трох тысяч рублёў прыбытку. Ёсць у саўгасе і ўсё астатняе—добрыя ўраджаі збожжа, трывалая кармавая база, высокапрадуктыўны племянны статак.

«Вазула» стала перадавой гаспадаркай.

Вііві ХЯРМАСТЭ

...іх гарачыя прыхільнікі.

ЧАС цяпер імклівы і бурны. Не мы за ім гонімся, ён падганяе нас і патрабуе: вучыся, спасцігай новае, каб кроць упоравень з векам. Навукова-тэхнічная рэвалюцыя разбурыла ранейшыя ўяўленні. Як было раней: ты выконваў сваю норму, не гнаў брак, не спазняўся да пачатку змены—і гэтага было дастаткова, каб лічыцца добрым рабочым. Сёння гэтага мала. Пяцігодка патрабуе: неабходны пісьменныя, адукаваныя, кваліфікаваныя работнікі, людзі з шырокім кругаглядам і актыўнай грамадскай пазіцыяй, людзі, асабіста адказ-

не залежваюцца. Вялікім попытам карыстаюцца мініяцюрныя кілішкі, наборы для гарэлкі і лікёру, дэкаратыўныя вырабы з крышталю і шкла.

Тут, у цэху, пануе высокі тэмп, выразны рытм, прыўзняты настрой творцаў цудоўнага. Усё ладзіцца, усё кіпіць пад рукамі майстроў. Фантазія і высокае майстэрства нараджаюць крышталі—шматкаляровы і далікатны, цудоўна павучы. Варта падзьмуць на яго—і ціхі малінавы звон ловіцца слыхам.

Пасля абпалу твор шклoduваў пераходзіць у рукі алмазчыкаў, якія ўме-

ЧАРАЧУНІЦА

Фота Ул. Вяхоткі.

Апошнія штрыхі на алмазным крузе...

ныя за свой участак працы, за ўвесь рабочы калектыў, за ўсё... І калі пазнаёмішся з Ірынай Алехінай, перадавой работніцай Барысаўскага шклозавода, думаеш: вось чалавек, які ўвасобіў лепшыя рысы нашага сучасніка!

Горача ў цэху. Бушуе полымя ў велізарных печах, дзе варыцца крышталі. З пяску тут робяць харастовы. На ўзвышэнні, якое нагадвае тэатральныя падмосткі, стаяць шклoduвы з доўгімі, нібы трэмбіты, трубама. Яны выхопліваюць з печы распаленую масу і «граюць» на сваіх «трэмбітах». Музыкі не чуваць у грукаце цэха, але праз хвіліну-другую яна загучыць крышталёвым звонам будучай вазы. Але да вазы яшчэ далёка. Яна паявіцца толькі пасля таго, як шкляная загатоўка пройдзе праз рукі майстроў, што чаруюць над алмазным кругам.

Колькі людзей адчувае радасць за святочным сталом, любуючыся гранёнымі фужэрамі і прыгожымі сервізамі, што любоўна створаны рукамі барысаўскіх майстроў! У магазіне вырабы шклозавода імя Дзяржынскага

юць злавіць сонечны прамень і прымусяць яго зіхацець у крышталі.

І ў звонкі павучы крышталі, у простае шкло ўкладвае рабочы не толькі сваё ўменне, майстэрства і талент, але і душу. Вось чаму вырабы барысаўскіх майстроў шкла не так проста знайсці ў магазіне.

...Аднойчы ў цэх прывялі на вытворчую практыку дзяўчат з адзінацатай школы. Жававыя і свавольныя, яны спалохана глядзелі на стужку канвеера і работніц, што схіліліся над серабрыстымі вазамі. Навошта гэты ружовы дыск? Чаму ўвесь час льецца вада? Наогул, што гэта за спецыяльнасць—алмазчыца? Але школьная практыка—гэта адно, зусім іншая справа, калі сама сядзеш да алмазнага круга і, паслухмяны тваім рукамі, ён пакіне на ззяючай вазе яркі ўзор, які зіхаціць усімі колерамі сонечнага спектра.

Іру не хвалявала традыцыйнае пытанне выпускніцы школы: кім быць? Пытанне вырашылася само сабой у ходзе вытворчай практыкі. Яна ўжо ведала, што дыск—алмазны, што без вады не атрымаецца ўзор на шкле або крышталі. Але сталася так, што рабочыя патрэбны былі на іншым участку,

і ёй прапанавалі работу сарціроўшчыцы. Яна нахмурылася, нічога не сказала, а потым, падумаўшы, згадзілася. Бо алмазчыцы і сарціроўшчыцы працуюць побач, у адным цэху механізаванай вытворчасці. Тое, што ведае адна дзяўчына, не з'яўляецца яе асабістым сакрэтам. Пры неабходнасці яны могуць замяніць адна адну.

Калі Іры было цяжка ці трэба было прыняць якое-небудзь важнае рашэнне, яна бегла прасіць парады да Івана Іванавіча Календы—добрага чалавека, дэпутата Вярхоўнага Савета рэспублікі.

камісію садзеяння школе, куды ўвайшлі прадстаўнікі адміністрацыі, камсамольскія актывісты, перадавыя рабочыя. Вучоба адразу ж адбілася на вытворчасці. Павышэнне агульнаадукацыйнага ўзроўню—адзін з пунктаў абавязальстваў, прынятых кожным рабочым, у тым ліку і Ірай Алехінай, у ходзе сацыялістычнага спаборніцтва па ператварэнню ў жыццё рашэнняў XXIV з'езда партыі.

Змена «Камунар» цэха механізаванай вытворчасці, у якой працуе Ірына, разам з брыгадай В. Л. Фёдарова і О. Н. Кірмілевіч выступіла ініцыя-

та такая адказнасць... Дарэчы, той жанчыне тады дапамагалі ўсе разам.

Вось яна якая, Ірына Алехіна, работніца, сакратар камсамольскай арганізацыі свайго цэха, дэпутат гарадскога Савета.

...Ідзе перазменка. Работніцы прыбіраюць ля станкоў, разыходзяцца.

— Дадому, Ірачка?

— Не.— Яна ўсміхаецца весела і нібы крышку вінавата.— Сёння палітзаняткі, пайду гляню, як нашы збіраюцца.

У цэху мастацкага шкла. Брыгада тэхнічнага кантролю.

Рэзчыца Валянціна Ільінічна Небышынец.

Іван Іванавіч у час мінулай вайны быў лётчыкам. Пасля вярнуўся на родны завод. Золатам ззялі баявыя ўзнагароды і пагоны падпалкоўніка. Не абавязкова было да станка ісці баявому камандзіру, маглі знайсці для яго і іншую работу, больш адпаведную вайсковаму званню. Але падпалкоўнік стаяў на сваім—толькі да станка, на рабочае месца, адкуль пайшоў на вайну. І цяпер ледзь што якое—дзяўчаты бягуць да яго за парадамі і дапамогай. Іра таксама.

Ён аднойчы сказаў ёй: «Вучыся». І яна вучыцца. Не толькі рабочаму рамяству—вучыцца разбірацца ў людзях, у іх справах і клопатах. Ад рабочага калектыву не схаваеш сваё жаданне дапамагчы ўсім і кожнаму. Вось чаму, калі выбіралі шклозаводцы дэпутата ў гарадскі Савет, назвалі імя камсамолкі Ірыны Алехінай.

Калі Іра Алехіна працуе, глядзець на яе прыемна і радасна. Бо праца для яе—гэта натхненне, радасць, задавальненне. І ўсё ж яна шукае магчымасці, як працаваць яшчэ лепш, яшчэ больш рытмічна. А для гэтага трэба вучыцца. Камсамольцы дабіліся, каб большасць хлопцаў і дзяўчат, якія не маюць сярэдняй адукацыі, пайшла ў школу рабочай моладзі. Стварылі

тарам спаборніцтва «Пяцігодку—за 4,5 года!». Ініцыятыву ўхваліў партком. Рабочыя разам з эканамістамі самі падлічылі, за лік якіх скрытых рэзерваў можна павысіць прадукцыйнасць працы, палепшыць якасць. Распрацавана сістэма балаў, вызначаны асноўныя паказчыкі. Апрача таго, кожная работніца ўзяла асабісты абавязальства. Ірына Алехіна—сярод тых, хто ўзначальвае спаборніцтва.

Учарашняя школьніца стала дэпутатам. А дэпутат—гэта не проста ганаровае званне, гэта—праца. Да цябе ж ідуць людзі за дапамогай, ідуць як да прадстаўніка Саветскай улады і вераць у цябе, хоць ты і намнога маладзейшая за іх па гадах.

Аднойчы прыйшла жанчына і пачала расказваць пра сваё гора. З надзеяй і даверам глядзела яна ў вочы маладой работніцы, надзеленай дэпутацкімі паўнамоцтвамі: «Дапамажы разабрацца, дабіцца справядлівасці, дачушка!»

— Не ведаю, чаму іменна гэты выпадак мне запомніўся,—расказвае Ірына Алехіна.—Можа таму, што тады прыйшла да мяне думка: хоць ты яшчэ маладая, жыццёвага вопыту ў цябе няма, але ты дэпутат, і людзі ідуць да цябе са сваімі клопатамі. Гэ-

Цяжка ўстанавіць дакладную мяжу, дзе пачынаюцца і дзе канчаюцца грамадскія абавязкі Ірыны. На змене трэба вучыць навічкоў, удзельнічаць у падрыхтоўцы і правядзенні камсамольскіх мерапрыемстваў, а на сесіі гарадскога Савета пастарацца ва ўсё ўнікнуць, ва ўсім разабрацца, усё запамніць. Бо на заводзе будучы распітваць, што і як. Яна ж прадстаўляе свой калектыв у Саветах. І трэба выконваць парад Івана Іванавіча—«вучыся». І яна вучыцца: на сесіях, на пасяджэннях планова-бюджэтнай камісіі гарсавета (яна член гэтай камісіі), у вячэрнім універсітэце марксізму-ленінізму. Усё гэта школа дэпутата, школа грамадзяніна, рабочага дзевятай пяцігодкі.

У Іры часта пытаюць: як гэта яна ўсюды паспявае? Трэба ж удзяляць увагу выхаванню сына, якому пяты год, і муж таксама позна прыходзіць з работы, і ў яго шмат грамадскіх спраў. І сапраўды—адзінае, на што іншы раз жартам скардзіцца Ірына,—«не хапае сутак». Што ж, калі чалавеку не хапае часу для такіх спраў, значыць, жыццё яму на зямлі вельмі цікава!

ВАРАКУШКА

Іван ІСАЧАНКА

ЮБІЛЯР з жонкаю сустракалі гасцей, прымалі кветкі і іншыя дарункі і праводзілі ў гасціную. Тут знаёмілі з тымі, што прыйшлі раней і бавілі час за шахматамі, шашкамі ці картамі. Каб спрасціць цырымонію знаёмства і не адрываць ігракоў, імянінік гаварыў толькі: «Гэта мой брат, братавая», ці «Даўні добры друг, яго цудоўная палавіна». Будзе час — самі пазнаёмяцца бліжэй.

Для пляменніка ж зрабіў выключэнне — сказаў, што інжынер, працуе на будаўніцтве камбіната. Хлопец быў прыгожы, светларусы, кучаравы — на такіх заглядаюцца дзяўчаты і жанкі.

— А гэта, — кінуў юбіляр на маладзіцу, што ўвайшла з пляменнікам, — самі разумеце...

Яна сумелася, ды не заірджелася, як дзяўчына, а неяк зморшчылася, нібы раскусіла журавінку.

Зразумелі: жонка. І падумалі, мабыць: які кантраст! Нейкая змардаваная, з шэра-зямлістым, як пасля хваробы, тварам. Мабыць, каб не выглядаць вышэй за мужа, прыгіналася, горбілася. І, здавалася, не ведала, куды падзець худыя рукі.

Мужчыны заняліся зноў сваімі гульнямі, і толькі адзін здагадаўся ўступіць жанчыне сваё месца. Муж нешта шапнуў ёй і выйшаў са спагадным чалавекам у калідор. Запанавала маўчанне. Жанкі кідалі позіркі і, напэўна, думалі: «Што ён знайшоў у ёй такое?» І сапраўды, што?.. Не было на чым запяніць увагу. Хіба што на блакітным карункавым жабо. Каб не яно, можна было падумаць, што інжынерава жонка збіралася ісці куды заўгодна, толькі не на свята.

Не відно было прыхільнасці да яе і ў сваякоў. Жанкі там завіхаліся ля стала, дабаўлялі кветак і закусак. А яна сядзела, як чужая.

Нарэшце, сямейны савет рашыў: хто меўся быць — прыйшоў, можна запрашаць да стала.

Я прысуседзіўся да пляменнікавай жонкі, што села амаль у канцы стала.

Першы тост, вядома ж, быў ад кіраўніка ўстановы, дзе працаваў юбіляр. Ягоную прамову чулі ўжо супрацоўнікі на афіцыйным віншаванні — цяпер няхай слухае ўся радня. Гаварыў ён доўга і хораша. Вось каб толькі так і думаў пра людзей, як гаварыў на юбілеях!..

Урэшце выпілі ў гонар юбіляра.

Як водзіцца, пасля першай чаркі стала зацішна. Так зацішна, што чуваць было, як смакуе іншы гурман гаспадыніны прысмакі ды бразне дзе відэлец або нож, як дзынкне парожні бакал.

Падліваючы суседцы віно, я сказаў, што яна вельмі падобная на маю знаёмую, і дадаў:

— Добрую знаёмую.

— Добра, што хоць добрую!

Здаецца, крыху паверыла і павесялела. Я не змаў: пляменнікава жонка сапраўды нечым нагадвала маю колішнюю знаёмую — такі ж рост, такія ж вала-сы колеру нафты.

— А дзе ваша знаёмая? Чаму не з вамі?

— То ўжо сакрэт.

— А мы цікаўныя да сакрэтаў! — усміхнулася мая суседка.

Юбіляр прапанаваў напоўніць бакалы. Побліз яго прыўстаў пасівелы чалавек і пачаў прыгадваць, як пасля вайны трапіў ён у аддзел сённяшняга шанюнага юбіляра.

— Юбіляр за дзень перад тым зняў пагоны капітана. Дні праз тры, калі ён некуды выйшаў, раптам зазваніў тэлефон. Узяў я трубку і чую такі прыемны тоненькі галасок: «Янка?» — «Я». — «Яначка, што здарылася?» — «Нічога», — кажу. — «А чаго ж не прыйшоў?» Вось табе і маеш, думаю. «Выбачайце, дзяўчынка, вы, напэўна, пераблыталі». — «То ты не Янка?» — «Янка», — кажу...

— Не так жа зусім было, — са смехам азвалася жонка юбіляра.

Застолле таксама засмялася, загаманіла:

— Вунь, аказваецца, хто!

— А можа і не яна. Можа з якою другою так было.

— З ёю, ёю! — пацвердзіў пасівелы супрацоўнік. — Хацеў я пад каханага сыграць, ды з першага слова распазнала.

— Я па дыханні пазнала, што не той Янка.

— Дык вось, за тое, што не блытала ніколі свайго Яначку ні з кім іншым, па дыханні пазнавала яго па тэлефоне і шанавала так, што не знайшоў нідзе большае пяшчоты — хоць, можа, і шукаў, пра тое маўчу... вось за ўсё гэта я і прапаную... Ды чакайце ж вы — паспеце. Я не сказаў галоўнага — што прапаную.

— Кажы-кажы, а то рукі млеюць!

— Я прапаную... песню: «Ты мне вясною прыснілася».

Якая жонка не ўзрадавалася б такому тосту, такому дарунку! Хоць і інтымная гэта песня, не для хору, а заспявалі ўсе. У агульны хор уліўся і голас маёй суседкі. Спачатку нясмелы, як веснавая ручайка, як першы салаўіны спеў. А потым раздолны і крышталны. Добрым спеваком аказаўся і сусед справа. У наш бок сталі пазіраць з цікаўнасцю, з ухваляю, а хто-ніхто і са здзіўленнем: бач ты, якая!

Песню запілі і загаманілі. Я — з суседкаю.

— Выбачце, нават не спытаў, як вас велічаць.

— Як сваю знаёмую. Добрую знаёмую.

— Так можаце і выведаць усё. То як?

— Імя непрыгожае, як і сама.

— Гэта ўжо не самакрытыка, а самапаклёп. Усе вы па-свойму прыгожыя, маці, жанкі, дзяўчаты.

— Ну, усе — не ўсе...

— Папраўдзе. У кожнай хапае красы. І столькі агню, столькі ласкі, такі запас энергіі, што каб не прыхоўвалі, не ўтойвалі, а дарылі шчыра, шчодро, то прынеслі б невымерна болей радасці і плёну ў працы.

Тут яна засаромелася, заірджэлася і сапраўды папрыгажэла.

— Можа і так.

— Не можа, а так. Менавіта так.

Трэці тост бывае за бацькоў, ды ў юбіляра ўжо не было іх, а за нябожчыкаў нека не стасуе піць на імянінах. Юбіляр прапанаваў тост за здароўе усіх, хто сабраўся павіншаваць яго з поўднем веку, за радасныя сустрэчы і прыемныя знаёмствы.

Мы пераглянуліся з суседкаю — гэта быў і наш тост. Потым, пазіраючы на яе, зноў запыніў я ўвагу на карункавым жабо. Цяпер яно больш пасавала да твару.

— А што, як назаву вас... Варакушай?..

— Так завуць вашу добрую знаёмую?

— ...Што спявае як салоўка. Толькі салавей: «сала пёк-пёк-пёк», а яна: «чак-чак». Часам пераймае і дразда і іншых птушак. Ёсць і яшчэ падабенства... Не ведаеце?

— Не.

— Блакітныя грудкі і горлачка...

Яна болей засаромелася, заружавела.

— Насмешнік вы — выдумляеце ўсё.

— То зваць Варакушай?

— Не. Як-небудзь іначай.

— Шкада, я не спявак. А то ў песні назваў бы.

Сусед, што прыслухоўваўся да нашае гамонкі, заспяваў:

Сціплая, слаўная, мілая,

Як жа цябе называць?

І гэтая песня кранала тонкія струны душы, і яе падхапіла ўсё застолле.

Я назаву цябе зоранькай,

Толькі сябе не хавай.

Я назаву цябе сонейкам...

Суседка верыла — песня прысвячаецца ёй. Яна ўжо верыла, што па-свойму прыгожая, што і ў яе ёсць

краса. Ёсць, а як жа? Інакш не закахайся б прыгожы інжынер, не ажаніўся... Цяпер вось і песня — для яе.

Гэтую песню яна спявала яшчэ лепш, больш натхнёна, і толькі твар-выдаваў усхваляванасць. Быў той самы твар і ўжо зусім іншы — цяпер ён, здавалася, асвятляў пакой і гасцей... Вось яна, аказваецца, тая прыхаваная прыгажосць, якая адкрывалася толькі інжынеру і якой, мабыць, ніхто болей не бачыў. Цяпер вось адкрылася яна і нам... Можа таму і не слухаў інжынер сваякоў... Ён пазіраў на жонку з захапленнем.

Як было не выпіць за такую песню!

У гасцінай баян зайграў запрашэнне да вальса. Дзе ж ён быў дасюль, гэты баяніст? Павылазілі з-за стала і закружыліся ў вальсе. Я з інжынерам і ягонай жонкай у блакітным жабо прыстроіліся ля дзвярэй, як вучылі мудрыя дзяды. Ды ёй не цяпелася — пазірала то на мяне, то на яго. Але ж першы танец павінен быць іхні...

Танцаваў я з ёю потым.

Якая ж яна лёгка была ў танцы! Пушынка, матылёк. Блакітны матылёк, як яе карункавае жабо. І я сказаў, вядома, як з ёю лёгка, хораша.

— З вамі — таксама.

— Скажыце лепей, якія танцы любіце. Можа цыганачку?

— А вы пачніце — цыганачка знойдзеца.

— Э, не, я люблю глядзець.

— Калі так любіце...

Я палічыў яе словы за згоду і папрасіў баяніста.

— Дамова, — звярнуўся да яе, калі зайграў баян.

— Дамова — не грошы, — засмялася яна. І ўсё ж устала, квола аддзялілася ад нас, потым смялей, барджэй пайшла, пайшла. З пошчакам. Выпрамілася. Стройна, грацыёзная. Валасы цыганскія, і вочы агністыя, чарадзейныя.

Нехта выгукнуў:

— Юбіляра, юбіляра!..

І блакітнае жабо матылькам затрапятала перад юбілярам.

Той неяк зыбка ўстрапянуўся і, быццам скінуўшы гады, стаў раптам колішнім бравым капітанам, молада пайшоў па кругу, сустрэўся з цыганачкай — і зайграла кроў, захапілі абцасы.

Раздаліся воплескі. Яны прадаўжаліся да сканчэння танца і потым, калі юбіляр цалаваў руку партнёрышы, і ўзмацніліся, калі абняў яе шчыра, нібы даўно не бачыў, і пацалаваў палымнеючы, прыгожы твар...

Ніна МАЦЯШ

А, можа, так яно і трэба,
Каб — то буран, то каляжы,
Хадзіць у буднях, як у зрэб'і,
Нясці, клясці й любіць крыжы
Надзеі, распачы і веры!

Так, толькі так і быць павінна:
Аднойчы спрагнуць трох дарог
І выбраць тую пуцявіну.
Дзе згубай грозіць кожны крок,
Каб — усміхнуцца пераможна!

...З адным не прымірыцца мне:
Што я кахаю Вас, Вы — не...

Марына БАРСТОК

Неўміручасць

Батанічны сад. Даліна ружаў.
Хоць няма у нас Радопскіх гор,
Але ружы ўсе як на падбор,
Найпрыгожая між іх — «Харужая».

Тут багата размаітых строяў,
Чырвань жа — любімы колер твой,
Нібы сцяг калоны баявой,
Дзе была сваёй ты між герояў.

Кветак на шляху было нямнога:
Не расціў іх катаржны «Фардон».
Іх не прапуськалі за кардон
Палітвязням у мury астрога.

У тых мурах не гнула галавы,
Маладосць любіла, сонца, вершы.
Не знайшлі цябе сярод памершых —
Будзеш вечно жыць сярод жывых!

У ДАРОГУ

ПАМЯЦІ ВЕРЫ ХАРУЖАЙ

У кніг бывае розны лёс. Адны чытаюцца нядоўга, а потым ляжаць на бібліятэчных паліцах; другія заўжды выклікаюць вялікую цікавасць, хваляюць сэрцы і розум кожнага новага пакалення чытачоў.

Незвычайная гісторыя ў кніжцы «В. З. Харужая. Артыкулы і пісьмы пра камсамол», якая нядаўна выйшла з друку.

Мінула сорак гадоў з таго часу, калі выдавецтва ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия» выпусціла кнігу «Пісьмы на волю». У 1936 г. выйшла другое выданне, а яшчэ праз год гэтая кніга была выдадзена ў Мінску на беларускай мове. Аўтар «Пісьмаў на волю» — «польская камсамолка».

Яны чыталіся запоем, гарача абмяркоўваліся. Было шмат водгукаў. Нейкі чытач сумняваўся ў дакументальнасці: маўляў, гэта своеасаблівая форма апавядання, вымысел аўтара. Толькі сябры ведалі, што пісьмы напісаны беларускай камсамолкай Верай Харужай. Вера не думала, што яе пісьмы сваякам і таварышам будуць калі-небудзь сабраны і апублікаваны.

Харужай было дваццаць гадоў, калі яна пайшла ў падполле, на нелегальную работу сярод працоўных Заходняй Беларусі. Шлях падпольшчыка цяжкі і небяспечны. Вера энергічна ўключаецца ў барацьбу, памагае ствараць і згуртоўваць баявыя атрады камсамольцаў.

29 жніўня 1932 года Надзея Канстанцінаўна Крупская падзялілася на старонках «Правды» сваімі думкамі аб «Пісьмах на волю». Яна пісала: «...З кожнага радна глядзіць на вас моцнай волі, перакананай рэвалюцыянер, змагар за рабочую справу... І столькі жыцця, маладосці, энергіі ў гэтых пісьмах...»

Пасля сямігадовага зняволення ў турмах панскай Польшчы Вера была абменена ў ліку сарака палітычных вязняў. У адзін з вераснёўскіх вечароў 1932 года на Прывакзальнай плошчы было вялікае ажыўленне. Працоўныя Мінска, мінскія камсамольцы прыйшлі сустрэць вызваленых з польскіх турмаў рэвалюцыянераў. З хваляваннем чакалі Вера: ведалі, што яна сур'ёзна хвора. Тут была і яе маці Аляксандра Іеранімаўна — мужная, вольная жанчына. Як пляшчотна абдымалі Вера ласкавыя мацярынскія рукі, з якой трывогай і заклапочанасцю маці ўглядалася ў яе твар! Але Вера была радасная, шчаслівая, што зноў на свабодзе, зноў у родным Мінску, у сваёй камсамольскай сям'і. Яна не скардзілася на хваробу: не хацела трывожыць маці.

І ў далейшым, насуперак усім выпрабаванням, цяжкім перажыванням і гору, Вера заўсёды заставалася мужнай, перакананай рэвалюцыянеркай-змагаром. Яна загінула ў засценках гестапа, застаючыся да апошняга дыхання мужным, стойкім барацьбітом. Ёй было тады 39 гадоў...

Пра жыццё-подзвіг Веры Харужай выйшлі кнігі ў Маскве, Мінску, Варшаве, Алма-Аце. Нямала артыкулаў і ўспамінаў апублікавана на старонках газет і часопісаў.

Кніга, пра якую ідзе гутарка, уключае частку матэрыялаў, якія былі раней апублікаваны ў зборніку «Слаўная дачка беларускага народа», выпушчаным у 1962 годзе. Есць і новыя матэрыялы, якія не публікаваліся раней, — напісаныя на шматках тканіны ў 1926 годзе два пісьмы палітычных зняволеных у беластоцкай турме, адрасаваныя ЦК камсамола Заходняй Беларусі і сакратару ЦК тав. А. Альшэўскаму. Біяграфічны нарыс напісаны І. Хаўратовічам. Адным са складальнікаў гэтага зборніка з'яўляецца Мікалай Сямёнавіч Арэхва. Ён шмат гадоў працаваў разам з Верай у радах камсамола Беларусі, у камсамоле і Кампартыі Заходняй Беларусі.

Ю. НІСЕНБАУМ

Мінскі аэрапорт... Адсюль штодзённа адлятаюць дзесяткі самалётаў, забіраючы тысячы пасажыраў. І кожны хоча ўзяць з сабою ў дарогу што-небудзь пачытаць. Да паслуг пасажыраў — газетны кіёск. У ім пятнаццаць гадоў, з дня адкрыцця вакзала аэрапорта, працуе Нэла Міхайлаўна Лапніцкая, шосты год — яе напарніца Вольга Якаўлеўна Пражэнік.

Тут узорны парадак, высокая культура. Вось маляўніча аформлены куток: «Для вас, госці». Цікавыя, выдатна ілюстраваныя брашуркі: «Курган Славы», «Хатынь: боль і гнеў», «Беларускі акадэмічны дзяржаўны тэатр імя Янкі Купалы» і многія іншыя. На паліцах і на прылаўках акуратна раскладзены газеты, часопісы.

Каля кіёска заўсёды многа людзей. Яны штодзённа купляюць звыш пяцісот экзэмпляраў газет «Правда», «Известия», «Комсомольская правда», «Советская Белоруссия», «Звезда», дзесяткі часопісаў, кніг.

Нэла Міхайлаўна Лапніцкая — лепшы кіяскёр горада Мінска. За шматгадовую і ўзорную працу яна ўзнагароджана Ганаровай граматай Міністэрства сувязі СССР і значком «Выдатнік сацыялістычнага спаборніцтва Міністэрства сувязі СССР», ёй адной з першых у Мінску прысвоена ганаровае званне «Ударнік камуністычнай працы».

А. КАЗЛОУ

ЦЯЖКАЕ было дзяцінства ў Паліны Фамінічны Тарасенка. Вялікая сям'я, хворы бацька. Голад і галеча прымусілі яе ісці ў заробкі з дзесяці год. Калі арганізаваўся ў іхняй вёсцы Вішанькі калгас, нароўні з мужчынамі арала і сеяла, працавала на конях.

Паліну запрасілі ў праўленне калгаса. Старшыня прапанаваў:

— Вось што, Паліна. Як лепшую калгасніцу, у мінулым батрачку, мы рашылі накіраваць цябе вучыцца. Будзеш у нас трактарысткай.

— Ніколі не забуду той дзень, — расказвае Паліна Фамінічна, — калі я на трактары «Фардзон», пад чырвоным сцягам, прыехала ў родную вёску. Сабраўся мітынг. Мяне, першую трактарыстку, павіншавалі кіраўнікі калгаса, сакратар партыйнай ячэйкі. Усе гаварылі, што тэхніка значна палегчыць працу сялян, грамадская гаспадарка хутка пойдзе ўгору. Збоку, невялікай кучкай, стаялі кулакі. Яны ўхмыляліся: нічога, маўляў, з гэтага не выйдзе.

СТАРАСЦЬ ЯШЧЭ ДАЛЁКА

А потым трактар у суправаджэнні дарослых і дзяцей выйшаў на поле за вёску. Сталёвым лемяхом Паліна Фамінічна праклала першую баразну.

Ішлі гады. Расло майстэрства трактарысткі. Пасля «Фардзона» яна перасяла на «ХТЗ». Не адну, тысячы гектараў узарала і засеяла, не з адной тысячы гектараў зжала і абмалаціла збожжа. Не злічыш, колькі ёй аб'яўлена падзяк за добрасумленную працу.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Паліна Тарасен-

ка зноў села за руль трактара, ужо «ДТ-54». Не шкадуючы сіл дапамагала аднаўляць разбураную вайной калектыўную гаспадарку.

За шчырасць у працы, за добрае, таварыскае сэрца паважаюць у калгасе Паліну Фамінічную. Аднадушна яе вылучалі ў дэпутаты сельскага і раённага Саветаў, выбіралі дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Партыя і ўрад ацанілі яе працоўнае натхненне і ўзнагародзілі ордэнам Леніна.

Зараз Паліна Тарасенка на пенсіі. Яе заўсёды можна ўбачыць сярод маладых механізатараў. Адным дасць карысную параду, другім дапаможа правесці рэгуліроўку ці тэхнічны догляд, і механізатары за гэта вельмі ўдзячны.

Працавала Паліна Фамінічна і летась. Удзельнічала ў веснавой сяўбе, дапамагала нарыхтоўваць кармы жывёле, убірава ўраджай. Старасць яе яшчэ далёка.

А. ПІВАВАРАУ

Рагачоўскі раён,
калгас імя Леніна

ПОБАЧ ЖЫВЕ ЧАЛАВЕК...

Усе ў ліцейным цэху шэрага чыгуну паважаюць стрыжнёўшчыцу Ефрасінію Астапаўну Герасімаву. Паважаюць за працавітасць, добразычлівасць, сардэчнасць. І калі ў цэх прыйшла вестка, што Е. А. Герасімава за паспяховае выкананне пяцігадовага плана ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны», ліцейшчыкі шчыра павіншавалі яе.

У працоўнай кніжцы Ефрасініі Астапаўны не злічыць падзяк за сумленную працу, бязмежную адданасць справе. Ды і пра яе трох дачок і сына ніхто ніколі не сказаў дрэннага слова. Яна вельмі клапацілівая маці.

...Калі Радзіма была ў небяспецы, семнаццацігадовая гамяльчанка Фрося Стучанкова пайшла ў ваенкават і атрымала накіраванне ў адзін з ваенных шпіталей. Нямала было бяссонных начэй, бывала, па трое сутак не адыходзіла ад цяжкапараненых. Дзень Перамогі Ефрасінія Стучанкова сустрэла ў пераможаным Берліне. Сярод подпісаў байцоў, афіцэраў быў на рэйхстагу і яе подпіс.

Вось такі чалавек працуе і жыве побач з намі. Чалавек, які верыць у праўду і праўду любіць, ніколі не прынізіў сябе карыслівацю і пахвальбой, чысты перад часам і сумленнем.

Р. ГЕРАСЕУ,

сталавар завода
«Гомсельмаш»

ДЗЕНЬ ЗА ДНЁМ

Ціхая ноч плыве за акном. Чуваць, як вецер-свавольнік гудзе ў коміне, барабаніць у шыбы. Даўно спіць муж, напрацаваўся за дзень. Напрацавалася і яна — трыццаць хворых прыняла, ды абход у стацыянары, два выклікі на дом было. А сну няма. Цяжка? Ды не, Ганне Іг-

натаўне Серафімавай гэтыя цяжкасці — нішто. Хіба параўнаеш іх з тымі, што былі ў вайну або пасля яе? Эвакуацыя дзяцей, жанчын, старых, параненых... Кантузія... Чатыры гады на бальнічным ложку...

Але чаму гэта сумныя думкі апанавалі?

Той пахмурны ранак, калі Аня выйшла з бальніцы, яна будзе памятаць усё жыццё. Слёзы ручаём цяклі, а яна набрала поўныя грудзі паветра і крыкнула: «Добры дзень, жыццё!»

Толькі рэха адгукнулася. А тыя, хто стаяў у двары, зразумелі яе. Бо гэты крык — шчасце чалавека, у якога жыццё пачынаецца ў другі раз.

Можа тады яна і вырашыла стаць медыкам? У 1948 годзе Ганна Ігнатаўна прыехала ў Бабыніцкую ўчастковую баль-

ніцу Полацкага раёна. І працуе тут ужо больш чым дваццаць гадоў.

...Лёгкі стук у акно. Апрунулася, адчыніла дзверы. На парозе незнаёмая жанчына.

— Прабачце, вы доктар?.. Дапамажыце, калі ласка. Мы прыехалі ў госці да мужавых бацькоў, і раптам дзіця захварэла, — плакала жанчына.

Доўгія распыты ў такія хвіліны лішнія. Сумка сабрана яшчэ з вечара. Каля чатырох гадзін правяла Ганна Ігнатаўна ля ложка дзіцяці, і толькі калі малое спакойна заснула, яна пачала збіраць медыцынскі інструмент.

Калі прыйшла дадому, было чатыры гадзіны. Скончыўся яшчэ адзін працоўны дзень. Ці, можа, пачаўся другі?

І. СЦЯПУРА

КЛАРА МАЛЫШАВА

Сярод майстроў сярэдняга пакалення беларускай харэаграфіі адно з вядучых месцаў па праву належыць выдатнай балерыне і тонкай актрысе, заслужанай артыстцы РСФСР Клары Мікалаеўне Малышавай.

Ёй не было і 8 гадоў, калі ўпершыню ўбачыла адзін са спектакляў Беларускага опернага тэатра, эвакуіраванага ў гады вайны ў горад Горкі. Сустрэча з хвалюючым светам тэатра ўзрушыла маленькую Клару.

Музыка, дэкарацыі, касцюмы і, вядома, танец выдатных балерын Мікалаевай і Васільевай цалкам захапілі ўяўленне летуценнай дзяўчынкі. З таго дня і назаўсёды балет увайшоў у сэрца як мэта ўсяго жыцця.

Маленькая худзенькая дзяўчынка паехала ў Перм. У Пермскім харэаграфічным вучылішчы яна займалася ў класе К. М. Гейдэнрэйх, выдатнага педагога, у мінулым балерыны тэатра імя С. М. Кірава. Кацярына Мікалаеўна вызначыла індывідуальнасць Клары, беражліва развіла даныя дзяўчынкі, навучыла віртуознай тэхніцы, свабодзе і лёгкасці гарманічнага танца.

Закончана вучылішча. З 1955 года Клара Малышава два сезоны танцуе ў тэатры імя Пушкіна ў родным горадзе Горкім і сем гадоў на сцэне тэатра імя Глінкі ў Чалябінску. На сцэнах гэтых тэатраў яна выканала партыі Сюімбіке ў «Шурале» Яруліна, Жызелі, Аўроры, Машы, Джульеты, Золушкі, Кацюшы ў «Апошнім бале» Ю. Бірукова і шмат іншых.

Спектаклі з удзелам Малышавай далі шмат радасці глядачам. Вобразы, створаныя ёю, захаплялі рамантычнай прыўзнятацю пачуцця, глыбінёй і непасрэднасцю эмоцый. Здзіўляла выдатная тэхніка балерыны, яркая музыкальнасць.

Але найбольш поўна і глыбока раскрыўся шматгранны талент Клары Малышавай на сцэне Мінскага опернага тэ-

атра, дзе яна стварыла цудоўныя, шчырыя вобразы ў балетах беларускіх кампазітараў. Тут яе майстэрства набыло закончаную філігранную форму, раскрыўся драматычны талент.

Апошнім часам Клара Малышава прыняла самы плённы ўдзел у стварэнні «Альпійскай балады» і «Выбранніцы» Я. Глебава, «Пасля балю» Г. Вагнера. Яна прадоўжыла пошукі па ўдасканаленні жаночага танца ў нацыянальных балетах, пачатыя яшчэ ў саракавыя гады Мікалаевай, Хіраска, Васільевай. У гэтых балетах яна стварыла вобразы Джуліі, Няўзіры, Дзяўчыны.

Вечная тэма ў балете — каханне. Каб раскрыць гэтае першароднае чалавечае пачуццё, балерыне недастаткова быць проста добрай танцаўшчыцай. Яна павінна быць актрысай, глыбока адчуваць душу музыкі, умець падпарадкаваць фізічны пачатак танца духоўнаму. У перавазе духоўнага над фізічным хаваюцца вытокі натхнёнага майстэрства Клары Малышавай, актрысы лірыка-трагедычнага плана.

...Раніца. Ласкавае сонца асвятляе постаці людзей, што вырваліся на волю з жахлівага фашысцкага палону. Ратуючыся ад пагоні, сустрэліся Джулія і Іван. Свабода сагрэла іх сэрцы, і яны пакахалі адзін аднаго. Апанутая ў лахманы Джулія здаецца Івану цудоўнай прыгажуняй. Яны шчаслівыя. Аднак ля самай граніцы нямецкай куля дагнала ўцекачоў. Іван гіне, засланяючы сабой дзяўчыну.

Цяжка забыць уцёкі дзяўчыны з няволі. Да свабоды рвецца ўся яе кволая істота, і рытмы тантэлы нібы на крылах імкнуць дадому, на радзіму. Трагічна гучыць дуэт закаханых. У свеце няволі, дзе зямля счарнела ад крываваых зладзействаў, нарадзілася каханне, чыстае, светлае пачуццё, якое азначае пачатак жыцця. Трагічна абрываецца маленькая песня шчасця...

Свабоднае валоданне тэхнікай танца, унутраная напоўненасць ігры, правільна схоплены знешні малюнак вобраза дапамаглі Малышавай стварыць псіхалагічна дакладны партрэт нашай сучасніцы. Выкананне партыі Джуліі прагучэла гімнам услаўлення чалавека, які змагаецца за свабоду і за права кахаць.

Зусім іншы вобраз паказвае Клара Малышава ў «Выбранніцы» Глебава. У гэтым балете, створаным паводле матываў паэтычных твораў Янкі Купалы, яна танцуе чарадзейку Няўзіру. Тут праявілася выключная шырыня танцавальна-драматычных магчымасцей балерыны — ад лірыкі да насычанага драматызму, ад гратэска і эксцэнтрыкі да сапраўднай трагедычнасці. Дастаткова ўбачыць, у якім самазабыцці, цалкам пагружаная ў стыхію фантастычнага танца, кружыцца Няўзіра-Малышава вакол Князя, з якой вакхічнай апантанасцю зачароўвае Натальку.

У першым савецкім балете на сюжэт Льва Талстога «Пасля балю», створаным Генрыхам Вагнерам, Малышава выканала ролю Дзяўчыны. У кволай, чыстай лірыцы танца ўзнікае ўсхваляванае пачуццё юнага кахання. Тут шмат ад класічнай школы: прастата і цнатлівасць жэсту, стрыманасць тэмпераменту.

Чым дасягаецца гэткае багацце адценняў? Перш за ўсё, прыроджанай таленавітасцю балерыны. І працай, як усвядомленай неабходнасцю развіцця таленту.

...Пасля спектакля паспешліва ідзе па вуліцах паўсоннага горада маленькая жанчына. Позна. А дома яшчэ трэба прывесці, як дачушка Натка выканала школьныя заданні, падрыхтаваць дзяўчынцы форму на заўтра, зрабіць шмат вялікіх і малых хатніх спраў. Наступным ранкам усё пачынаецца спачатку: абавязковы штодзённы трэнінг, заняткі ў класе, рэпетыцыя новага балета. Пасля невялікага перапынку яна пойдзе ў музычнае вучылішча, дзе вядзе курс сцэнічных рухаў. Неўзабаве ўспыхнуць промні пражэктараў, і зноў са сцэны яна раскажа ўзнёслай мовай танца пра трагедыю дзяўчынкі Жызелі, пра светлае пачуццё Джульеты, пра свавольную Кітры-Дульцынею, пра каварства Эгіны.

Майстэрства выдатнай балерыны Клары Малышавай знаходзіцца ў зеніце росквіту. Хочацца верыць, што яе шчодры талент узбагаціць беларускі нацыянальны балет.

Ул. ЯФРЭМАЎ

НЕ ДЗЕЛЯ СЛАВЫ...

Веры Маладцовай не было і восемнаццаці, калі памёрла маці. Бацька, кадравы рабочы Балтыйскага завода, пайшоў добраахвотнікам на фронт. За ім, таксама добраахвотнікам, пайшоў брат Веры Аляксандр. І засталася яна з малодшай сястрычкай Сашай у бландажным Ленінградзе.

Аднойчы Вера з Сашай вярталіся з магазіна, несучы загорнуты ў хустачку кавалачак хлеба — тыднёвы паёк. З рэпрадуктараў пачулася: «Грамадзяне! Паветраная трывога! Паветраная трывога!» Праз мінуту, усё ўзмацняючыся, загудзілі матары. Ударылі залпы зенітных гармат...

Калі выбухі чэкавалі завывання самалётаў аддаліліся, Вера рас-

плюшчыла вочы. Сашы побач не было. Усюды шукала, пыталася — ніхто не бачыў. Саша не прыйшла дадому і назаўтра, і праз тыдзень, і праз месяц...

А Вера паступіла на курсы матарыстаў лёгкіх надводных караблёў і праз тры месяцы паспяхова іх закончыла.

З радавым саставам на зборным пунце ваенкамата працаваў мічман. Ён адбіраў павесткі, хрыплым голасам крычаў:

— Не адлучацца! Чакаць пераклічкі!

Веры загадаў, зірнуўшы на яе павестку:

— Да капітан-лейтэнанта! Марскі афіцэр сядзеў за сталом, заваленым вузенькімі скрынямі з уліковымі карткамі, і панура дыміў люлькай.

Вера моўчкі паклала на стол

павестку. Афіцэр зірнуў на перку і падняўся з-за стала.

— Значыць, матарыст?

— Так, так! — адчэпніла Вера.

— Зараз жа на катэр! Вось прадпісанне!

...Лягнула нешта металічнае. За бортам зашамалеў абламаны лёд. Мусіць, нехта з каманды адпыхаў катэр ад гранітнага прычала. Яшчэ хвіліна — і завуркатаў матэр, катэр ірвануўся, задрыжэў. Вера прыпала да ілюмінатара. Дывізіён бронекатэраў выходзіў на чарговае баявое заданне.

Вайна яе не шкадавала. Катэр падарваўся на міне. Была паранена. Ляжала ў шпітальных, але моцны малады арганізм хутка перамагаў хваробу. Пасля апошняга ранення працягвала

Клара Малышава ў балете «Альпій-
ская балада».

службу ў якасці шафёра на Далёкім Усходзе. Тры гады круціла «баранку» пеленгатары...

Потым прыйшла перамога. Калі надышоў тэрмін дэмабілізацыі, паўстала пытанне: куды ехаць? Але раптам прыйшло паведамленне, што яе Сашка, дарагая сястрычка, жыве ў горадзе Гур'еве!..

Першыя крокі ў цывільным жыцці былі нялёгка. Працаваць даводзілася шмат. Прыходзіла дадому стомленая.

Аднойчы ўбачыла, як электразваршчын вёў зварку. Не магла адарваць позірку ад работы майстра, захаплялася спрытнымі і ўмелымі рухамі. Нарадзілася думка асвоіць новую прафесію. Не пакідаючы асноўнай работы, пачала авалодаць сакрэтамі зваркі.

І авалодала!

...Шырокім, крутым почыркам дапісвала Вера Фёдараўна пісьмо. Адклала ўбок ручку, яшчэ раз перачытала напісанае...

Аднойчы Вера, прыйшоўшы на змену, заўважыла, што яе вясёлая, жыццярэдасная зменшчыца сёння нейкая сумная.

— Што з табою, Маша? Можна якое няшчасце здарылася?

А ўвечары дзве жанчыны позна сядзелі, не запальваючы святла. Даверліва расказвала Маша пра сваю бяду.

— Усё пачалося пасля таго, як Валодзя атрымаў дыплом тэхніка-будаўніка. Бачу, я ў яго служанкай стала. Ён і сам гэтага не скрываў. Ты, кажа, разумець павінна: я прараб, а

ты... А потым наогул сабраўся і да бацькоў паехаў.

Як магла, супакойвала Вера Фёдараўна Машу. Папрасіла адрас Уладзіміра. І вось піша яму пісьмо.

...«Цяпер, Уладзімір, давай адкрыта пагаворым пра шчасце, — пісала Вера Фёдараўна. — Няўжо ты думаеш, што для жонкі ўсё заключаецца ў хатняй утульнасці і тваёй зарплате? Табе мае словы могуць здацца занадта гучнымі, але скажу табе: не, не такое шчасце мы адстойвалі на вайне. Зразумей, Уладзімір, мала быць чалавекам, трэба быць чалавекам для людзей».

Праз тыдзень, выходзячы разам з Машай з прахадной, Маладцова заўважыла высокага мужчыну, які стаяў на аўтобус-

ным прыпынку. Да яго хутка падбегла Маша. Гэта быў Уладзімір.

Амаль дваццаць гадоў працуе Вера Фёдараўна Маладцова на мантажы новых прамысловых прадпрыемстваў нашай краіны. З іх адзінаццаць гадоў — дыпламаваным электразваршчыкам пятага разраду. Яна прымала ўдзел у будаўніцтве Наўгародскага хімічнага камбіната, Сумгаіцкага суперфасфатнага, Уладзімірскага хімічнага заводаў. І сёння электразваршчын Мазырскага нафтапрацоўчага завода Вера Фёдараўна Маладцова на сваім баявым пас-ту.

В. КАСЦЮЧЭНКА,
майстар будаўнічага
ўпраўлення
Мазырскай ЦЭЦ

Кадр з кінафільма «Чырвоная мяцеліца».

Кадр з кінафільма «Ноч на 14-й паралелі».

Кадр з кінафільма «Ход белай каралевы».

ЭКРАН

...Магутным рэхам прагрыме-ла Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя. Яна дала магутны штуршок працэсу рэвалюцыянізацыі народных мас па ўсёй краіне, у тым ліку і ў Бесарабіі. Аднак барацьба за ўмацаванне Савецкай улады ў гэтым краі адбывалася ў выключна складанай, драматычнай абстаноўцы. Буржуазна-нацыяналістычная зграя, баючыся рэвалюцыянізацыі народных мас, у змове з белагвардзейцамі і ўкраінскімі нацыяналістамі адкрыла дарогу войскам каралеўскай Румыніі і Антанты.

У гэтай напружанай гістарычнай абстаноўцы разгортваюцца падзеі новай шырокаэкраннай мастацкай кінааповесці «Чырвоная мяцеліца», створанай рэжысёрам Васіліем Паскару на кінастудыі «Малдова-фільм» паводле сцэнарыя Георгія Маларчука. Яе галоўны герой — салдат-бальшавік Козма Калмацый, пасланы ў роднае прыднястроўскае сяло Бурсун з баявым партыйным заданнем — несці людзям бальшавіцкую праўду, узначаліць барацьбу за Савецкую ўладу.

У ролі Калмацуа здымаўся Міхаіл Галубовіч.

Сцэнарыі новай шырокаэкраннай мастацкай кінакарціны «Чорныя сухары» напісалі Міхаіл Блейман і Эдыт Горыш паводле матываў аднайменнай кнігі Елізаветы Драбінай. Паставілі яе кінастудыя «Ленфільм» (СССР) і «Дэфа» (ГДР). Увесь змест кнігі не мог увайсці ў фільм. Есць там раздзел з той жа назвай, што і ў аповесці, — «Чорныя сухары». Ён і лёг у аснову карціны.

Галоўныя ролі выконваюць Рудыгер Ізэвіг і Наталля Варлей.

Новая каляровая шырокафарматная мастацкая кінастужка «Захар Беркут» пастаўлена рэжысёрам Леанідам Асыкам на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па матывах аднайменнай героіка-рамантычнай аповесці класіка ўкраінскай літаратуры Івана Франка. Карціна вяртае нас да тых легендарных часоў, калі Кіеўская Русь змагалася супраць татара-мангольскага ярма.

У галоўных ролях здымаліся Васілій Сіміч (Захар Беркут), Іван Мікалайчук (Любамір), Іван Гаўрылюк (Максім), Антаніна Лефцій (Міраслава), Канстанцін Сцепанкоў (Тугар-Воўк).

Чатырнаццатая паралель перасякае некалькі дзяржаў Індый, народы якіх ужо шмат гадоў гераічна змагаюцца супраць амерыканскай агрэсіі. Дзея новай шырокаэкраннай мастацкай кінакарціны «Ноч на 14-й паралелі» вытворчасці кінастудыі «Ленфільм» (сцэнарыі і пастаўка Юліяна Сямё-

нава і Уладзіміра Шрэдэля) адбываецца з вечара да раніцы ў адной з гэтых краін, ахопленых полымем вызваленчай вайны.

Гэта фільм пра самую актуальную праблему сённяшніх дзён. Пра самую гарачую кропку на карце Зямлі. Пра самую яркую праяву патрыятызму, свабодалюбства, мужнасці.

Галоўныя ролі выконваюць Валяцін Гафт, Усевалад Плату, Алена Казьянова, Наталля Арынбасарава.

І яшчэ адна работа кінематографістаў «Ленфільма» — шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «Пілот першага класа». Яна створана маладымі рэжысёрамі А. Вяхоткам і Н. Цярэшчанкам паводле сцэнарыя Уладзіміра Куніна.

Фільм расказвае пра жыццё лётчыкаў маленькага грамадзянскага аэрадрома.

Будзе дэманстравацца новая каляровая двухсерыйная мастацкая кінастужка «Ферэнц Ліст» сумеснай вытворчасці кінастудыі «Ленфільм» (СССР) і «Мафільм» (Венгрыя). Аўтары сцэнарыя Імрэ Кесі і Леанід Дэль, рэжысёр-пастаўшчык Мартон Келеці.

Карціна прысвечана вялікаму венгерскаму кампазітару. Але яе нельга назваць чыста біяграфічным фільмам. Гэта мастацкі твор, у якім зліліся ў адно факты асабістага і творчага жыцця Ферэнца Ліста.

У галоўнай ролі выступае папулярны венгерскі кінаакцёр Імрэ Шынкоч.

Аматараў спорту асабліва зацікавіць новая шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «Ход белай каралевы», створаная рэжысёрам Віктарам Садоўскім на кінастудыі «Ленфільм» паводле матываў аднайменнай аповесці Льва Касля. Гэта прыгодніцкая стужка пра маладых савецкіх лыжнікаў, «пра снежны віхор, што гуляе на прасторы, пра дружбу, мацнейшую за мороз...»

Галоўныя ролі выконваюць Кірыл Лаўроў, Вікторыя Фёдарова, Святлана Галавіна, Мікалай Озераў.

Галоўны герой новай узбекскай мастацкай кінастужкі «Парыў» — малады старшыня калгаса. Ён сустракаецца не толькі з радам эканамічных праблем, але і з супраціўленнем хцівых і прагных людзей. Фільм пастаўлен рэжысёрам Учкунам Назаравым паводле сцэнарыя, напісанага ім у садружнасці з Сабірам Мухамедавым і Дзімітрыем Васіліу.

Р. КРОПЛЯ

Мама, пачытай!

Мікола ЯНЧАНКА

Валерка

Валерка
Над талеркай,
Матуля
Над Валеркам
Стаяла, дакарала:
— Чаму ясі так мала!
Прасіла:
— Ах, Валерка!
Ну, з'еш
Хоць паўталеркі!
Ну, з'еш
Хоць колькі лыжак!
А той — не есць, а ліжа.
Стамілася матуля,
Паклікала бабулю.

Бабуля
Не прасіла
І пальцам
Не ківала.
— Чаму
Кідаеш сілу! —
Ва ўнука запытала.
— Яна ж на дне талеркі!
Адумаўся Валерка:
— Давай мой суп, бабуля,
Даесці паспрабую.
Хоць тут і мнагавата,
Ды сілы
Шкадавата!

Мікола ГАНЧАРОВ

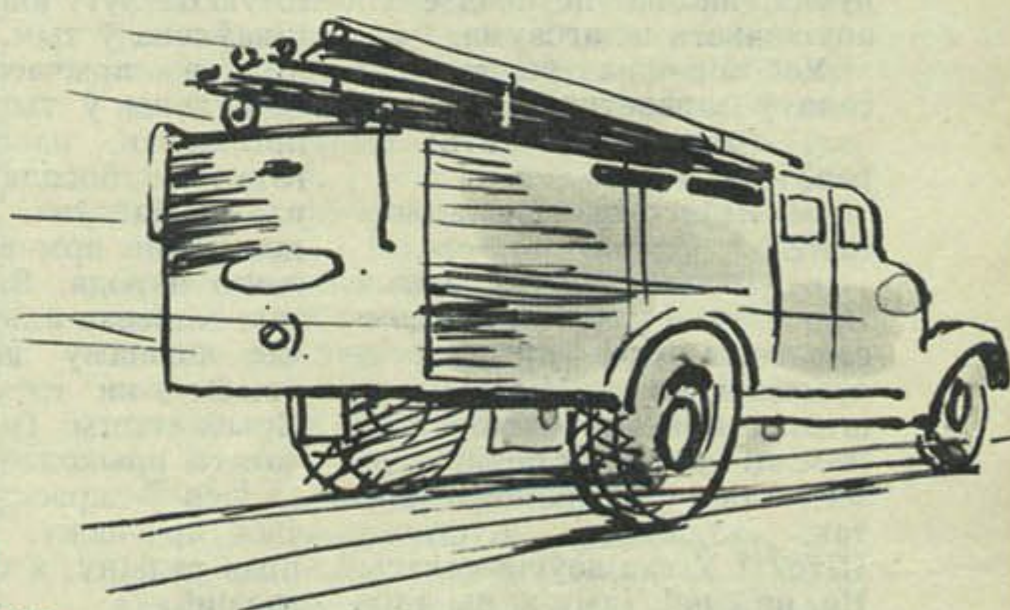
Электрычка

Электрычка, электрычка
Стала нам звычайнай звычайкай.
Вось зайшлі мы,
Вось мы селі.
Мы якраз
У час паспелі.
Зачыняюцца за намі,
Як у казцы,
Дзверы самі,
Зазвінелі дружна
Колы —
Шматгалосы
Хор вясёлы!
Выбягаюць на сустрэчу
Лес і поле,
Луг і рэчка.
Стоп!
І крочым зухавата
Проста
Да дзядулі ў хату.

Пажарная

Мчыцца
Вогненнай стралой,
Мчыцца
Па трывозе.
«Лепей ты, пажар,
Не стой
На маёй дарозе!»

Пераклаў
з рускай мовы
Рыгор БАРАДУЛІН

Мал. Ю. Пучынскага.

Мікола ХАМЯНКОУ

Чаму?

Ходзіць сонейка
Зімой
Нізка-нізка
Над зямлёй.
Дык чаму ж тады,
сябры,

Гэткі холад
На двары!..

ЯК ЦЯЖКА БЫЦЬ ПРЫГОЖАЙ

В. КАРАЛЁВА

Фельетон

Яна баязліва адчыніла дзверы і застыла на парозе. Усюды, як вокам акінуць, сядзелі жанчыны. Бландынікі, brunetкі і носьбіткі прычосак невыказнага спектра — ад колеру чырвонага дрэва да чорнага серабра і смажанага каштана. Твары іх былі поўныя рашучасці, і яна сказала сама сабе: «Гэтыя будуць стаяць насмерць».

— Прымаюць? — спыталася яна ў той, што была апошняй ў чарзе.

— Гледзячы каго, — адказала тая. — Дзвюх прынялі, а некалькі прайшлі на асобных правах...

— І ёсць надзея?

— Дзесяць чалавек на месца, — уздыхнула апошняя. — Але калі ў вас ёсць знаёмства...

Знаёмства ў яе не было. І тады яна загадала сабе: «Хочаш выйсці ў людзі — стой да канца. Можаш ты нарэшце хоць раз выпрабаваць сваё шчасце?»

Адсеў быў значны. Не вытрымлівалі многія. Што ж, гэта добра: менш прэтэндэнтаў — больш шанцаў. Час цягнуўся, як на пераездзе ля апушчанага шлагбаума.

Усё-такі яна выстаяла і села ў заапетнае крэсла.

— Ваш узрост, хатні адрас?

— Якія гэта мае адносіны?..

— Вельмі непасрэдна. Пад Новы год адна дама самлела. Ледзь прывялі да прытомнасці. Мы лічым, што жанчынам пасля пяцідзесяці лепш заставацца дома. Так. Павярніцеся вось так, здыміце хустачку. Што??? У вас доўгія валасы? Не, не і не! Чаму ж вы адразу не сказалі? Вы нам не падыходзіце! Таварышы, ды аб'явіце нарэшце, што з доўгімі валасамі не бяром!

— Але я вас прашу! І потым... Ваша майстэрства для мяне вышэй за ўсё. Калі трэба ахвяраваць валасамі — я гатова!

З крэсла яна ўстала, як вялікамучаніца. Але пакуты выкупляліся здзейсненым цудам: цяпер яна крышку нагадвала дыктара Цэнтральнага тэлебачання Ганну Шылаву.

Шчаслівая і абясцеленая, яна ўпала на крэсла ў прыходжай сваёй кватэры.

— Цябе нельга па-

знаць, — спалохаўся муж.

— Так, — ледзь чутна прашаптала яна. — Хараство — гэта вялікая сіла.

— Цябе нельга пазнаць, бо ты пастарэла на дзесяць гадоў! У цябе быў сардэчны прыступ? Ці, можа, ты трапіла ў бальніцу?

— У цырульню, любы. Мы ж ідзем сёння ў госці! Мне так хацелася быць прыгожай!

Аднак любы задумаўся, і ўсур'ёз. Ён быў чалавек рацыянальнага розуму і ніяк не мог уявіць, чаму ў цырульні трэба сядзець пяць гадзін, калі на прычоску патрэбна сорок — шэсцьдзесят хвілін. Ён узброіўся алоўкам і паперай.

— Значыць, так. З пункта А і з пункта Б ідуць на сустрэчу адзін аднаму...

— Ты раўнуеш, дарогі? Хто ідзе на сустрэчу адзін аднаму?

— Ну, павінны ісці. Дапусцім, у пункце А — ты. Чалавек, які жадае атрымаць паслугу. Пункт Б — гэта служба быту, у прыватнасці, цырульнік, які павінен табе гэтую паслугу аказаць. Ты зацікаўлена ў тым, каб хутка і прыгожа прычасацца. Ён зацікаўлены ў тым, каб цябе прычасаць, паколькі робіць гэта не бясплатна, у яго план. Напэўна, яму цяжка працаваць пры вялікім скапленні народа. Ён бярэ спытак, запісвае кліентаў, назначае кожнаму дакладны час прыёму, як гэта робіцца ў Прыбалтыцы. Іменна ў гэты час ты прыходзіш да яго, садзішся ў крэсла, ён робіць табе прычоску, і ты ідзеш праз гадзіну, а не праз пяць гадзін!

— Ты забываеш, што цырульнік не міністр, пунктуальнасць для яго неабавязковая, — запярэчыла яна.

— Але калі міністр і той прытрымліваецца гадзін прыёму, дык чаму іх не можа прытрымлівацца жаночы майстар? — слушна заўважыў ён.

Яна задумалася. Сапраўды, чаму?

— Ведаеш, а гэта цікава. Давай высветлім у кампетэнтных людзей.

Кампетэнтныя людзі ўзначальвалі кантору цырульнай гаспадаркі ў Мінску. Якраз у гэты дзень нарадзіўся мільённы жыхар сталіцы, і, зна-

Конкурс «А ну, дзяўчаты!» у Брэсцкім педінстытуце імя Пушкіна. Спальніваюць у цырульным майстэрстве Т. Кірдаеў, З. Кніга і Л. Данилевіч.

чыць, кантора несла адказнасць за адзін мільён прычосак.

— Дарагія кампетэнтныя таварышы, — сказалі ён, яна і людзі, што далучыліся да іх і якім таксама было цікава ўсё ведаць. — Кажуць, у нашай сталіцы сто адна цырульня і 1539 майстроў, паслядоўнікаў Фігаро. У нас ёсць грошы і жаданне быць прыгожымі. У вас ёсць цырульні, майстры і жаданне выканаць месячны, кварталны і гадавы планы. Хто нам перашкаджае, фігуральна кажучы, абняць адзін аднаго?

— Гэта вы не хочаце да нас ісці, — пакрыўджана сказалі кампетэнтныя таварышы. — Вось мы і мучымся з планам...

— Вы самі нас дрэнна прымаеце, — абуралася яна і тыя, што прыйшлі з ёю. — У перадвыхадныя і перадсвяточныя дні мы па некалькі гадзін стаім у чарзе. Нас фарбуюць і мыюць нам галовы па тэхналогіі цара Гароха, а прычэсваюць усіх на адзін капыл. Нас пакрываюць не лакам, а клеём, і мы выдзіраем з гэтым клеём палавіну валасоў. Трэба чакаць, пакуль яны вырастуць зноў. І тады толькі ісці ў цырульню.

У спрэчцы нараджаецца ісціна. А пакуль яна нараджаецца, паспрабуем рассудзіць процілеглыя бакі.

Спачатку некалькі аксіём.

Першая: ніводная жанчына не адмовіцца стаць прыгажэйшай, чым яна ёсць. Другая: нішто не вечнае на гэтым цудоўным свеце. Трэцяя: пад ляжачы камень вада не цячэ.

Чаму ж мы гэта ўспомнілі? Справа ў тым, што служба быту, якой аддаецца шмат увагі за апошні час, удасканальваецца ў сваёй увазе да кліента. Удасканальваецца ўся — за выключэннем службы цырульнага майстэрства. Чамусьці кліенткі, якія часта наведваюць цырульні, з жалем канстатуюць, што ад гарачых сушараў, якія працуюць на адным рэжыме без пераключэння, ад няўмелых начосаў, клейкага лаку, пераціскаючых рызінак валасы хутка псуецца. І кліенткі просяць у цырульнікаў: парайце, што рабіць, каб валасы набылі натуральны блыск, эластычнасць.

— Патрэбны прафілактычныя сродкі, якія лечаць і ўмацоўваюць валасы. Лондэстрал, напрыклад, — адказваюць майстры.

— Дык вы ўжо, калі ласка, памажце мяне гэтым самым лондэстралам...

— Вельмі шкада, але не маем.

— Тады памыйце яечным, масляным, лецытынавым шампунем, хной, нарэшце.

— Не маем.

— Надайце валасам прыгожае адценне...

— Можам толькі «Гамай».

— Дазвольце, чаму ж у вас няма новых і найноўшых сродкаў догляду валасоў? — маем права спытаць мы ў работнікаў цырульнай гаспадаркі.

— Ёсць і ў дастатковай колькасці.

— А дзе ж гэтая колькасць?

— На складах. Справа ў тым, што толькі ў Магілёве і Брэсце зацвердзілі прэйскурант на лекава-прафілактычныя сродкі для валасоў, якія ўжываюцца ў цырульнях. Мінскі гарвыканком ніяк не можа зацвердзіць цэны...

А як жа нашы валасы? Куды глядзіць у такім разе цэнтральная лабараторыя пры канторы цырульнай гаспадаркі, што абслугоўвае горад з мільённым насельніцтвам?

Яна нікуды не глядзіць па той проста прычыне, што такой лабараторыі няма наогул, і кожны цырульнік сам сабе доктар Фауст у сваіх хімічных маніпуляцыях. І, як гэта часта бывае, хімічныя эксперыменты прыносяць іншы раз нечаканы вынік: валасы ў кліента пачынаюць адвальвацца і падаць, як асенняе лісце.

Аднойчы салідная папера з Міністэрства бытавога абслугоўвання, пасланая ў ніжэйшастаячыя цырульныя інстанцыі, абвясціла пра выдатныя якасці новай фарбы для валасоў «Флора». «Флора» паскарае аперацыі па афарбоўцы, дае шырокі спектр адценняў, карысная для валасоў. Можна было чакаць, што цырульнікі расхапаюць новы сродак і з яго дапамогай будуць заваёўваць кліентуру. Але мы невыпадкова прыгадалі ляжачы камень. Бедная «Флора», нягледзячы на спусчаную дырэктыву, засталася непрызнанай. Не даведаліся пра яе і кліенты, паколькі рэклама, якая прапагандуе лінію моды, новыя віды цырульных паслуг і навінкі хіміі, адсутнічае. З прычыны адсутнасці асобы, якая адказвае ў канторы за гэты ўчастак работы.

А жыццё ідзе сваёй чаргой. Па-ранейшаму ў перадвыхадныя і перадсвяточныя дні ў цырульнях натоўп і жывая чарга. А ў будні — сядзяць цырульнікі ў сваіх крэслах, чакаюць кліента. А ён не ідзе. І служыцелі харастава разважаюць:

— Ну што ў нас за кліент? Вось у Прыбалтыцы — там майстар не сядзіць склаўшы рукі. Да яго ідуць кліенты адзін за адным. І чаргі ў цырульні няма, і кожны майстар заняты. Чаму кліенты такія розныя?

На самой справе, чаму?

КАБ НЕ БЫЛО ПРАСТУДЫ

У маленькіх дзяцей часта бываюць так званыя прастудныя захворванні, якія нярэдка заканчваюцца запаленнем лёгкіх. Дыхальныя шляхі ў дзяцей вузейшыя, слізістыя абалонкі кволя, паўнакроўныя, дыханне частае, павярхоўнае. Нават пры нязначным насмарку малое пачынае дыхаць ротам, недастаткова ачышчанае і несагрэтае паветра трапляе глыбока ў дыхальныя шляхі, запалены працэс распаўсюджваецца на гартань, бронхі, лёгкія.

Ці можна прадукіць запаленне лёгкіх у дзяцей? Як гэта зрабіць?

Успамінаюцца нараканні адной мамы. Прышоўшы на прыём, яна расказала, што яе Ірачка вельмі часта прастуджваецца, хварэе, за год два разы было запаленне лёгкіх, хаця дзяўчынка заўсёды цёпла апранута, на вуліцы амаль не бывае.

Гэтай маме было няўцяж, што яна сама ў значнай меры вінавата ў хваравітасці дачкі. Залішне аберагаючы дзяўчынку, не праветрываючы рэгулярна пакой, пазбаўляючы дзіця сістэматычных прагулак, пастаянна хутаючы яе ў цёплыя рэчы, яна дабілася адваротнага выніку. Незагартаванае дзіця вельмі адчувальнае да нязначнага ветрыку, а ў выніку — хвароба за хваробай, і кожная ўсё больш аслабляе.

А гэтага магло не быць, калі б дзіця пачалі загартоўваць з першых дзён жыцця, як раім мы, урачы.

У памяці ўсплываюць іншае дзіця, іншая мама.

Сярожа нарадзіўся маленькі, перанёс пры нараджэнні асфіксію. Але яго мама, сістэматычна наведваючы дзіцячую паліклініку і выконваючы ўсе парады, якія там атрымлівала, з першых дзён жыцця хлопчыка пачала яго загартоўваць. Паветра ў пакоі заўсёды было свежае. Летам вокны адчынены цэлы дзень, увосень і зімой памяшканне праветрывалася 4—5 разоў у суткі, асабліва старанна — на ноч. З трэцяга тыдня жыцця з хлопчыкам штодня гулялі на вуліцы. Спачатку прагулкі былі кароткачасовыя: 5—10 минут (Сярожа нарадзіўся ўвосень). Паступова іх працягласць павялічвалася да паўгадзіны, а затым і гадзіны. Хлопчыка выносілі ва ўсякае надвор'е па 2—3 разы на дзень. Толькі калі мороз быў больш за 10°, «прагулкі» наладжвалі ў пакоі пры адчыненым акне, цёпла апрануўшы дзіця. У час прагулак ніколі не закрывалі яму твару, не завязвалі рота шалікам. Сачылі толькі, каб яно дыхала носам. Калі хлопчык прывык да халоднага паветра, яго і спаць удзень клалі ў калясцы на балконе.

Не забывалі і пра паветраныя ванны. Іх пачалі рабіць з першага месяца жыцця, пакідаючы дзіця неспавітым на адну-дзве хвіліны 2—3 разы на дзень. Тэмпература паветра ў пакоі заўсёды была пастаянная: 22 градусы цяпла. У далейшым працягласць паветраных ваннаў паступова павялічвалася, і дзіця трымалі голенькім да 3—5 минут па 3—4 разы на дзень, некалькі разоў пераварочвалі са спіны на жывот і з жывата на спіну.

Як толькі настала лета, паветраныя ванны пачалі рабіць на двары, у ценю, пры тэмпературы паветра не ніжэй 20—22 градусаў. Паветраныя ванны заўсёды спалучаліся з масажам і гімнастыкай. Як гэта рабіць, маму навучылі ў дзіцячай паліклі-

ніцы. Кожныя два месяцы комплекс гімнастыкі ўскладняўся адпаведна з ростам і развіццём дзіцяці.

Не меншае значэнне ў загартоўцы Сярожы мелі водныя працэдуры. У першым паўгоддзі жыцця — штодзённая гігіенічная ванна з наступным абліваннем вадой, на 1—2 градусы халаднейшай. З шасці месяцаў Сярожу пачалі абціраць вадой тэмпературы 35 градусаў. Праз тыдзень, калі хлопчык прывык, тэмпературу вады пачалі зніжаць на адзін градус кожныя 5 дзён, пакуль не давялі яе да 30 градусаў. Вадой гэтай тэмпературы абціралі дзіця, пакуль яму не споўніўся год. А з года перайшлі да аблівання, захоўваючы тыя ж умовы паступовага паніжэння тэмпературы вады.

На другім годзе жыцця пачалі ўжываць самы моцны сродак — сонечныя ванны. Іх праводзілі, пасля кансультацыі з урачом, у ранішнія гадзіны. Працягласць спачатку была невялікая: 2—3 минуты, але паступова яе давялі да 10—15 минут.

Вельмі старанна захоўвалі рэжым дня. Заўсёды ў адзін і той жа час хлопчыка кармілі паўнацэннай ежай, давалі сокі, нацёрты яблык, фруктова-ягадныя пюрэ, стравы з агародніны, яечны жаўток. Сачылі, каб працягласць сну была дастатковай. Калі дзіця не спала, забавлялі яго цацкамі па ўзросту, вучылі свечасоваму паяўленню навыкаў руху.

Такая сістэматычная загартоўка разам з правільным рэжымам дня і паўнацэнным харчаваннем умацавала здароўе Сярожы. Ён ні разу не хварэў на першым годзе жыцця. А калі яму ішоў другі год, у сям'і ўсе захварэлі на грып. Грып — інфекцыя вельмі заразная. Не абмінула яна і Сярожу. Але бацькі адразу ж выклікалі ўрача і самым старанным чынам выконвалі ўсе прызначэнні. І хоць хлопчык праз тры дні быў ужо вясёлы, тэмпература цела стала нармальнай і, здавалася, хвароба мінула, бацькі Сярожы не спынілі лячэння, аж пакуль яго не адмяніў урач. Яны цвёрда памяталі, што ўсякае недалечанае вострае захворванне можа зрабіцца хранічным. Недалечаны грып ускладняецца запаленнем лёгкіх. А вострае запаленне лёгкіх можа перайсці ў хранічную пнеўманію.

Цяпер Сярожу ўжо чацвёрты год. Ён, як і раней, ва ўсякае надвор'е гуляе на вуліцы. Адзенне хлопчыка заўсёды адпавядае сезону і ўзросту. Яму не купляюць доўгіх паліто на вырост, цяжкага абутку, няма на ім ні шалей, ні паясоў, якімі падвязаюць некаторых дзяцей. Яго бацькі памятаюць, што адзенне не павінна замінаць дзіцяці рухацца. Дзеці ж не могуць жыць без руху. Гульня на свежым паветры ўмацоўвае іх здароўе.

Больш Сярожа не хварэў. Можна спадзявацца, што і ў далейшым ён будзе расці моцны і здаровы. І ў гэтым вялікая заслуга яго бацькоў. Я заклікаю кожную маму і кожнага бацьку пераймаць прыклад бацькоў Сярожы. Тады іхнім дзецям не будуць пагражаць шматлікія прастудныя захворванні. Іх міне такая цяжкая пакута, як запаленне лёгкіх.

М. ДЗЯРУГІНА,
урач навукова-даследчага Інстытута
аховы мацярынства і дзяцінства

Р Ы Ж С К А Я М О Д А

ЛАТЫШСКИЯ НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ СТРАВЫ

ВЯНДЛІНА Ё ЦЕСЦЕ

З жытняй мукі і вады зрабіць крутое цеста і абляпіць ім вяндрліну. Таўшчыня слоя — прыблізна 2 см. Абмазаную цестам вяндрліну пакласці на бляху або патэльнію і запякаць 3—4 гадзіны. Затым зняць абалонку, парэзаць вяндрліну і падаваць на стол з варанай бульбай, тушанай квашанай капустай і хрэнам.

ПУКСТЫ

Гарох або боб у стручках зварыць у салёнай вадзе. Ядуць яго з малаком, маслёнкай або сыраквашай.

КОЧА

Абсмажыць на патэльні 300 г ячных круп, пакуль не зарумяняцца. Пакласці ў каструлю слямі крупы і дробна нарэзанае, падсмажанае сала разам з цыбуляй (200 г). Апошні

слой — з круп. Наліць салёнай вады або булёну, закіпяціць і тушыць у духоўцы, пакуль крупы не зробіцца мяккія.

ПЕЧАНАЯ ГАРОДНІНА

Добра памытую бульбу, рэпу або моркву спячы ў духоўцы або печы і падаць на стол «у мундзірах». Бульбу ядуць з маслам і тварагом.

КАНОПЛІ ТОЎЧАНЫЯ

Абсмажанае канаплянае семя стаўчы або некалькі разоў прапусціць праз мясарубку, пакуль не атрымаецца аднародная маса. Дадаць па смаку соль і па

жаданні дробна пасечаную цыбуліну. Робяць бутэрброды або ядуць з варанай бульбай.

КМЕННЫ СЫР

1 кг тварагу, 5 л малака, 0,5 л вады, 3 яйкі, 60 г масла, кмен, соль.

Кілаграм тварагу прапусціць праз мясарубку або добра стаўчы. Пяць літраў малака з 0,5 л вады нагрэць, дадаць тварог і грэць на невялікім агні, пакуль не з'явіцца сыроватка. Сыроватку сцадзіць, атрыманую масу пакласці ў каструлю і паставіць на агонь, дадаць соль, кмен, 2 ст. лыжкі масла і 3 яйкі. Перамешваючы, грэць, пакуль маса не зробіцца аднародная (калі доўга грэць, сыр будзе жорсткі). Масу пакласці ў мокрую тканіну, завязаць і пакласці пад груз.

ба 5735

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Прашу расказаць праз часопіс «Работніца і сялянка», якія льготы маюць інваліды працы.

Браслаўскі раён

В. БАЛЬС

Закон забяспечвае за інвалідамі працы рад і льгот і пераваг. Перш за ўсё — пенсія. Заканадаўствам прадугледжаны розныя надбаўкі да пенсій па інваліднасці ў межах максімальных размераў гэтых пенсій. Так, інвалідам I і II груп з прычыны агульнага захворвання налічваецца надбаўкі за бесперапынны стаж работы: ад 10 да 15 гадоў — 10%, пры стажах звыш 15 гадоў — 15% назначанай пенсіі. Непрацуючым інвалідам I і II груп (незалежна ад прычыны інваліднасці), якія маюць на сваім утрыманні непрацаздольных членаў сям'і, назначаюцца надбаўкі: пры адным непрацаздольным — 10%, а пры двух і больш непрацаздольных членах сям'і — 15% пенсіі. Інвалідам I групы прадугледжана налічэнне надбаўкі на догляд іх у размеры 15% пенсіі.

У сельскай мясцовасці гаспадаркам, у склад якіх уваходзяць інваліды I і II груп, сельскагаспадарчы падатак павышаецца напалавіну, а калі ў гаспадарцы зусім няма працаздольных, то яна поўнасю вызваляецца ад гэтага падатку.

Вызваляюцца ад падатку на халасцякоў і маласямейных інваліды I і II груп. Інваліды I і II груп, а таксама інваліды III групы без рукі або нагі маюць права бясплатнага праезду на ўсіх відах унутрыгарадскога транспарту (за выключэннем таксі).

Інваліду працы з цяжкімі пашкоджаннямі ніжніх канечнасцей, у адпаведнасці з медыцынскім заключэннем, органы сацыяльнага забеспячэння могуць выдаць за поўны кошт «Запарожац» з ручным кіраваннем або, паводле заключэння ВТЭК, мотакальску са зніжкай 40% кошту.

Па рашэнні выканкомаў Саветаў дэпутатаў працоўных інвалідам I і II груп могуць быць выдадзены рэгістрацыйныя пасведчанні на некаторыя віды забароненых промыслаў.

Інваліда працы I ці II групы (незалежна ад прычыны інваліднасці) нельга высяліць без прадастаўлення іншай жыллой плошчы з дамоў, з якіх па закону дапускаецца высяленне без прадастаўлення іншай жыллой плошчы.

Ёсць і некаторыя іншыя льготы.

Два гады я працавала на торфапрадпрыемстве. Працавала ў адну змену. У нас адбылося скарачэнне колькасці работнікаў. У сувязі з гэтым мне прапанавалі іншую работу — вучаніцай у дзве змены і з заробкам 30 рублёў у месяц. Я адмовілася, таму што на маім утрыманні знаходзяцца двое непаўналетніх дзяцей. Прашу растлумачыць парадак звальнення работнікаў па скарачэнні штата.

г. Светлагорск

Н. КАСЦЮЧЭНКА

Шкада, што ў гэтым пісьме не ўказаны ні дакладная назва прадпрыемства, ні адрас аўтара. Таму абмяжуемся толькі растлумачэннем закона.

Згодна з артыкулам 17 Асноў заканадаўства Саюза СССР і саюзных рэспублік аб працы звальненне па скарачэнні штата дапускаецца, калі немагчыма перавесці работніка, з яго згоды, на іншую работу. Прычым для звальнення паграбавецца згода мясцовага камітэта прафсаюза.

Савет Міністраў Беларускай ССР і Беларускі рэспубліканскі савет прафесіянальных саюзаў пастановай ад 27 лютага 1964 г. № 76 «Аб ліквідацыі парушэнняў працоўных правоў грамадзян на прадпрыемствах, ва ўстановах і арганізацыях рэспублікі» устанавілі, што пры скарачэнні штатаў адміністрацыя павінна ўлічваць у першую чаргу кваліфікацыю і прадукцыйнасць працы работнікаў. Пры роўнай прадукцыйнасці і кваліфікацыі перавага павінна быць аддана інвалідам Айчыннай вайны, асобам, якія прыняты на работу пасля дэмабілізацыі з арміі, адзіночкам жанчынам, якія маюць дзяцей, асобам, у сям'і якіх ёсць два і больш утрыманцаў або няма іншых работнікаў з самастойным заробкам, а таксама работнікам, якія навучаюцца без адрыву ад вытворчасці.

Ці захаваны ўсе гэтыя патрабаванні адміністрацыяй торфапрадпрыемства, з пісьма не відаць.

Калі Вы, паважаная тав. Касцючэнка, не згодны з прапанаванай Вам работай і лічыце, што па закону маеце пераважнае права быць пакінутай на рабоце, звярніцеся з іскам у суд аб аднаўленні на рабоце.

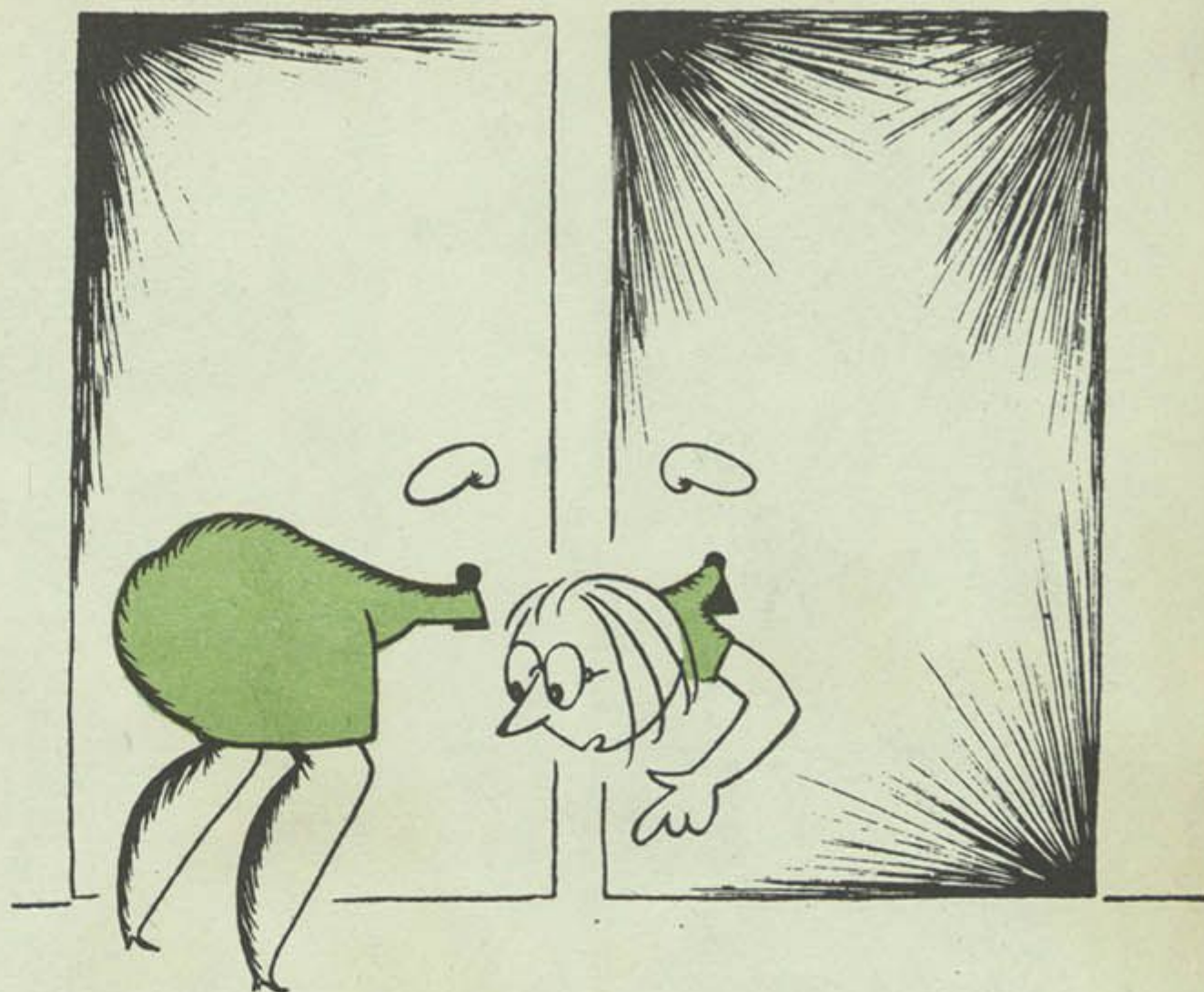
А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

На першай старонцы вкладки: аператар Полацкага хімназіята, кавалер Ганаровага Знака ВЛКСМ Ганна Шэндзелава.

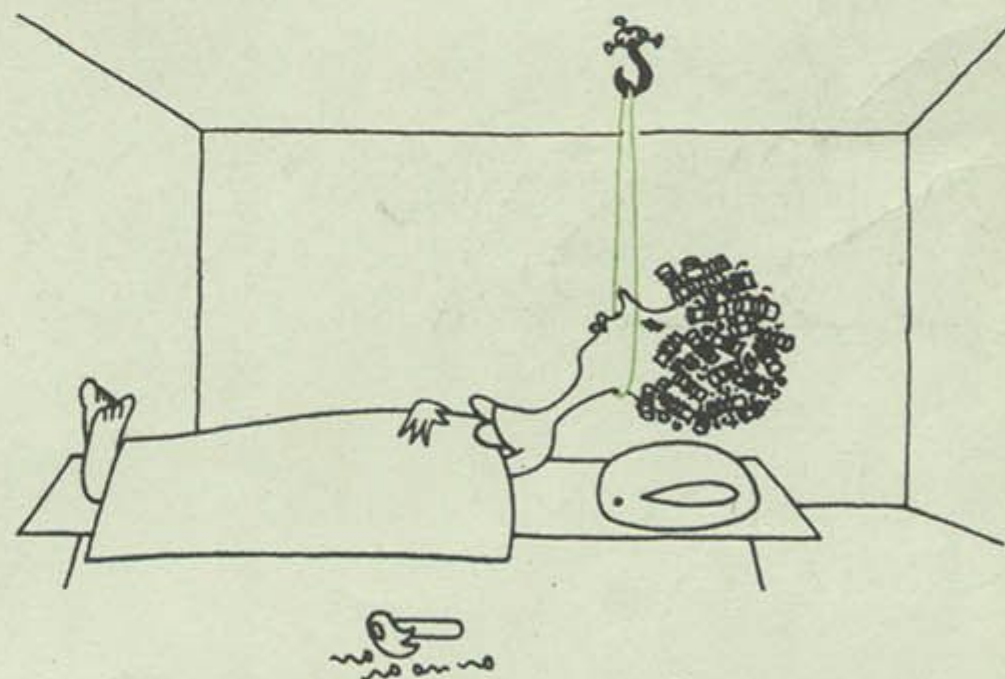
Фота Ул. Вяхоткі.

М О Д Ы

1. Зімовае паліто тыпу рускага кажушка са штучнай замшы.
2. Касцюм для веснавага дня.
3. Блуза з тоўстага шоўку. Доўгія рукавы з высокай прыборанай галоўкай. На спіцы — засцежка-маланка.
4. Спартыўная куртка з набіўнага паркалю, дубліраванага паралоном.
5. Ансамблі з блузы, спадніцы і шаля з махрамі.

Цікаўнасць.

Без слоў.

Мастак Калю Курэпылд.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА. Рэдакцыйная калегія:
М. М. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА,
А. П. Ус, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзелаў сельскай гаспадар-
кі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. Ул. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 08144. Здадзена ў набор 1/II-72 г. Падпісана да дру-
ку 22/II-72 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90%.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 361 773 экз. Зак. 743. Цана 15 кап.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі. Мінск.

Цена 15 кап.

74995

Alaga